

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií

Problematika výroby opiátů v Afghánistánu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor:	Kristýna Martiníková
Studijní program:	B0588A330001 Mezinárodní rozvojová a environmentální studia
Studijní obor:	Mezinárodní rozvojová a environmentální studia
Forma studia:	Prezenční
Vedoucí práce:	Mgr. Barbora Frličková
Rok	2022

Abstrakt

Produkce opia je v současné době globální problém a tato bakalářská práce si klade za cíl analyzovat problémy způsobené pěstováním opia v krajině a zkoumat dopady pěstování na rozvoj krajiny. Práce nejprve seznamuje čtenáře se základními fakty o opiátovém máku a druhá část znázorňuje rozsáhlost problému ve světě. Dále třetí kapitola pojednává o problematice a je zaměřená přímo na Afghánistán. Čtvrtá část bakalářské práce popisuje programy, které proti pěstování v Afghánistánu bojují. Problém je zakořeněn hlavně v ekonomické situaci tamního obyvatelstva. Ilegální zisky se podílí na velké části příjmů obyvatelů Afghánistánu. Problému také přispívá nedostatečná účast místní vlády na řešení tohoto problému.

Klíčová slova

Afghánistán, drogy, mák setý, opium, rozvoj

Abstract

Opium production is currently a global problem and this bachelor thesis aims to analyze the problems caused by opium cultivation in the landscape and to examine the impact of cultivation on development of Afghanistan. The first part of the thesis introduces basic facts about opium and the second part shows opium cultivation and production in the world. Furthermore, the third chapter deals with opium cultivation in Afghanistan and the fourth part of the bachelor's thesis describes the programs that fight against opium cultivation in Afghanistan. The problem is rooted in the economic situation of the local population. Illegal profits contribute a large part of the income of the Afghan population. The lack of government involvement in solving this problem also contributes to the opium cultivation and production in Afghanistan and Afghanistan is still the main producer of opium in the world.

Keywords

Afghanistan, drugs, poppy seed, opium, development

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval/a samostatně s vyznačením všech použitých pramenů a spoluautorství. Souhlasím se zveřejněním bakalářské práce podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů. Byl/a jsem seznámen/a s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona

č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů.

V Olomouci dne podpis.....

Chtěla bych poděkovat paní Mgr. Barboře Frličkové za odborné vedení práce a cenné rady, které mi pomohly tuto práci zkompletovat.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Kristýna MARTINÍKOVÁ**
Osobní číslo: **R19419**
Studijní program: **B0588A330001 Mezinárodní rozvojová a environmentální studia**
Téma práce: **Problematika výroby opiátů v Afghánistánu**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových a environmentálních studií**

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce se zabývá problematikou výroby opiátů v Afghánistánu. Bakalářská práce si klade za cíl analyzovat problémy způsobené výrobou opiátů v krajině a zkoumat dopady výroby na rozvoj krajiny. Práce také popisuje programy, které proti výrobě opiátů v Afghánistánu bojují.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

Greenfield, V. A., Crane, K., Craig, A. B., Chandler, N., Luato, J. E., Olikar, O. 2015. *Reducing the Cultivation of Opium Poppies in Southern Afghanistan*. Santa Monica: RAND Corporation.
Groupe URD. 2008. *Opium poppy production in Afghanistan* [online]. Dostupné z: <https://www.urd.org/en/project/opium-poppy-production-in-afghanistan/>
Oguz, Ch. G. 2006. Legal opium production in Afghanistan –no solution. *Nordisk Alkohol & Narkotikadiskrift*, vol. 23.
Peterson, E. 2007. Two Sides of the Same Coin: The Link Between Illicit Opium Production and Security in Afghanistan. *Washington University Journal of Law & Policy*, vol. 25.
Ward, Ch., Byrd, W. 2004. *Afghanistan's opium drug economy*. Washington, DC: The World Bank.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Barbora Frličková**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání bakalářské práce: 27. dubna 2021
Termín odevzdání bakalářské práce: 22. dubna 2022

LS.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 18. listopadu 2021

Seznam obrázku, grafů a tabulek

Obrázek 1: Popis rostliny Papaver Somniferum (Zdroj: efloras.org)	14
Obrázek 2: Zlatý pŕlměšíc (vlastní zpracování)	23
Obrázek 3: Zlatý trojúhelník (vlastní zpracování)	24
Obrázek 4: Dopravní trasy drog (Zdroj: unodc.org, 2013)	28
Obrázek 5: Trasy importu z Afghánistánu do Pákistánu (Zdroj dat: vlastní zpracování na základě dat z unodc.org, 2011)	29
Obrázek 6: Typy dopravy pro přepravu opia (Zdroj dat: vlastní zpracování na základě dat z unodc.org, 2013)	30
Obrázek 7: Trasy exportu (Zdroj dat: UNODC.org, 2013)	32
Obrázek 8: Trasy opia z Afghánistánu do Evropy (Zdroj dat: EMCDDA.Europe.eu)	34
Obrázek 9: Mapa hustoty produkce máku setého (Zdroj dat: unodc.org, 2021)	36
Obrázek 10: Organizační struktura Afghánské národní policie ministerstva vnitra (CNPA) (Zdroj: unodc.org)	47
Graf 1: Globální produkce opia 1980-2020	21
Graf 2: Podíl zemí na produkci opia 2018	22
Graf 3: Produkce opia v hektarech 2018	22
Graf 4: Porovnání produkce opia a HDP zemí zlatého trojúhelníku	25
Graf 5: Podíl metody dopravy v počtu odeslaných zásilek opia	31
Graf 6: Podíl exportu množství opia	31
Graf 7: Produkce opia v Afghánistánu 1979-2020	37
Graf 8: Produkce opia v Afghánistánu (v tunách)	38
Graf 9: Podíl sucha a jeho vliv na krajinu	45
Tabulka 1: Globální export opia z Afghánistánu (Zdroj dat: UNODC.org, 2013)	27

Obsah

SEZNAM ZKRATEK.....	22
ÚVOD.....	12
METODY A CÍLE.....	13
1 OPIUM.....	14
1.1 DEFINICE, CHARAKTERISTIKA A PRODUKCE OPIA	14
1.2 FARMAKOLOGIE OPIA.....	15
1.3 ZPŮSOBY UŽÍVÁNÍ.....	16
1.4 ÚČINKY A RIZIKA OPIÁTŮ	17
1.5 HISTORIE OPIA	18
2 OPIUM VE SVĚTĚ	20
2.1 ZLATÝ PŮLMĚSÍC	23
2.2 ZLATÝ TROJÚHELNÍK	24
2.3 EXPORT A IMPORT	27
2.4 ASIE A BLÍŽKÝ VÝCHOD	27
2.5 IMPORT DO IRÁNU.....	28
2.6 EXPORT DO IRÁNU.....	28
2.7 IMPORT DO PÁKISTÁNU	29
2.8 EXPORT Z PÁKISTÁNU.....	30
2.9 AFRIKA.....	32
2.9.1 Export do Afriky	32
2.9.2 Import do Afriky.....	33
2.10 EVROPA	33
2.10.1 Export do Evropy.....	34
3 AFGHÁNISTÁN A OPIUM	35
3.1 PRODUKCE OPIA V AFGHÁNISTÁNU	36
3.2 NABÍDKA A POPTÁVKA.....	38
3.3 ZÁTAHY NA OPIÁTOVOU DISTRIBUCI	39
3.4 TRASY PAŠERÁKŮ V AFGHÁNISTÁNU	39
3.5 POLITICKÉ A EKONOMICKÉ ASPEKTY PRODUKCE OPIA V AFGHÁNISTÁNU	40
3.6 SOCIÁLNÍ ASPEKTY PRODUKCE OPIA V AFGHÁNISTÁNU	41
3.6.1 Humanitární krize	42
3.6.2 Dopady výroby drog na práva žen	43
3.6.3 Drogy a obchod s lidmi.....	44
3.7 ENVIRONMENTÁLNÍ ASPEKTY	44
4 ORGANIZACE POTÍRAJÍCÍ PRODUCENTY OPIÁTŮ	47
4.1 POKUSY O BOJ S VÝROBOU OPIA V AFGHÁNISTÁNU	47
4.2 TALIBAN	48
4.3 KOMISE OSN PRO NARKOTIKA (CND).....	48
4.4 MINISTERSTVO PRO BOJ S NARKOTIKY (MCN)	48
4.5 PROJEKTY AFGHÁNISTÁN – UNODC.....	49
4.6 EASTWEST INSTITUTE.....	49
4.7 RAND CORPORATION	50
DISKUZE.....	52
ZÁVĚR.....	53

Seznam zkratek

UNODC – Úřad OSN pro drogy a kriminalitu

OSN – Organizace spojených národů

HDP – Hrubý domácí produkt

AIDS – Syndrom získaného imunodeficitu

HIV – Virus způsobující ztrátu obranyschopnosti u člověka

USA – Spojené státy americké

ANA – Afghánská armáda

UNAMA – Asistenční mise Organizace spojených národů v Afghánistánu

HRW – Human rights watch

ISKP – Islámský stát v provincii Khorasan

UNDP – Rozvojový program OSN

UNHCR – Agentura OSN pro uprchlíky

NDCS – Vnitrostátně stanovené příspěvky

CNP-A – Protidrogová policie - Afghánistán

CND – Komise OSN pro narkotika

AOTP – Afghánský projekt obchodu s opiáty

Úvod

Drogy jsou celosvětovým problémem i trendem již odnepaměti. Užívání drog se datuje k prvním civilizacím, tudíž přežilo starověk, následně i středověk, novověk a přežívá do dnešních dní současnosti. Mezi drogy se řadí také opium, kterému se věnuje tato práce.

Opium se získává z nezralých makovic a první písemná zmínka o této rostlině se objevuje na sumerských tabulkách z 3. tisíciletí př. n. l., kde se pro ni používá znak, který znamená „radost“. Vždy bylo opium užíváno jako lék, popřípadě omamná droga. Trvalo dlouhou dobu, než si člověk uvědomil, že opiový mák může mít i negativní účinky. Užívání drog s sebou nese totiž jak zdravotní následky od přenosu infekcí či chorob, až po vznik závislosti, ale odráží se také v oblasti sociální, environmentální, politické i ekonomické.

Téma „Problematika výroby opiátů v Afghánistánu“ jsem si pro svou bakalářskou práci vybrala z důvodu, že je to velmi aktuální, zajímavé a velmi obsáhlé téma. Mým cílem bylo popsat problematiku pěstování opia v Afghánistánu a následně jeho dopady na rozvoj země. V první části mé bakalářské práce se zaměřuji na základní fakta o máku setém, jeho způsoby užívání a historii.

Druhá část se věnuje výrobě opia ve světě, kde zlatý trojúhelník a zlatý půlměsíc jsou hlavními produkčními oblastmi. Dále tato část zahrnuje světový import a export opia s obchodními trasami.

Důležitá část práce se zaměřuje na přímou produkci v Afghánistánu, který se už dlouhodobě potýká s velkými potížemi spojenými s nezákonnou distribucí opiátů. Ve třetí části jsou zmíněny politické a ekonomické aspekty, dále aspekty sociální a environmentální, na které má produkce opia obrovský vliv.

Čtvrtá kapitola se věnuje producentům a různým organizacím, které se snaží už mnoho let s tímto problémem bojovat. Konkrétně se jedná o policejní složky, vládní organizace a jejich programy na potlačení produkce opiátů či i jejich konzumování, nevládní organizace a v neposlední řadě i nechvalně proslulý Tálibán, který proti výrobě opiátů sám bojuje.

Metody a cíle

V rámci práce byla použita metoda rešerše. Využila jsem sběr a analýzu dat, které jsem nadále zpracovávala a rozšiřovala. Mnou čerpané informace pochází jak z tištěných knižních svazků, tak i z internetových zdrojů. Informace jsem taky získávala z výzkumů či zpráv různých organizací, například UNODC.

Cílem práce je seznámit čtenáře o globální problematice opia, včetně jeho konzumace, přípravy, historie a jaká jsou s užíváním opia spojena rizika. Dalším z cílů je se podrobně věnovat Afghánistánu a jeho problémům s opiem, jak se opium projevuje ve všech sférách společnosti, jaký má vliv na ekonomickou, politickou a environmentální situaci v zemi. Dále se práce zaměřuje na pěstování opia v Afghánistánu a jeho dopady na rozvoj krajiny, životní úroveň místních obyvatel a celkový rozvoj země. Dále je v práci zakomponovaný fenomén změn v čase produkce opia v Afghánistánu.

Posledním cílem je vysvětlit, jak funguje boj proti opiovému trhu v Afghánistánu. Jak fungují organizace snažící se tento byznys potírat a s jakou úspěšností bojuje samotná vláda s prvenstvím země na opiovém trhu v produkci. K dosažení veškerých cílů je využita rešeršní metoda sběru dat, která jsou následně analyzována a zakomponována do práce tak, aby utvořily souvislou odbornou práci. Veškerá využitá data jsou výsledkem práce známých organizací, které operují přímo v centru dění dané problematiky a využívají osobního seznámení se na vlastní kůži se situací ohledně Afghánistánu a opia.

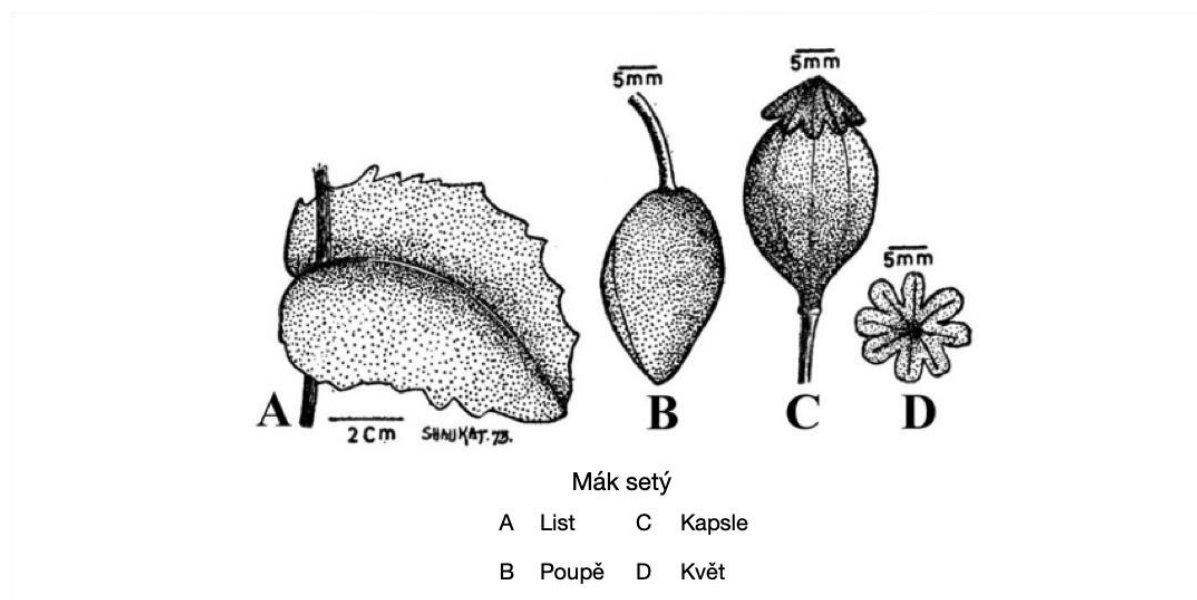
1 Opium

1.1 Definice, charakteristika a produkce opia

Definici opia stručně popisuje United States Drug Enforcement Administration následovně:

*“Opium je vysoce návykové přírodní narkotikum, které je extrahováno z kytice *Papaver somniferum*. Makové opium je klíčovým zdrojem pro mnohé narkotika, jako například morphine, kodein a heroin.” (www.dea.gov)*

Mák setý je jednoletá bylina, která vykazuje velkou odolnost vůči suchu. Bylina dosahuje výšky přibližně 70 až 150 cm. Na obrázku 1 lze vidět, že lodyha je přímá a z pravidla jen jedna. Buď je lodyha lysá, řídce chlupatá a modře ožíněná. Co se týče listů, jejich tvar je spíše podlouhlý se zubatým zvlněním na okraji.

Obrázek 1: Popis rostliny *Papaver Somniferum* (Zdroj: efloras.org)

Mák setý se pěstuje ve většině částí Afghánistánu s pěstebním cyklem od června do srpna. Květy jsou v průměru až 10 cm velké, korunní lístky jsou zbarvené od bílé, růžové až do fialové barvy. Plod tvoří tobolka, známá jako makovice, která může mít různé tvary. Obsahem tobolky jsou drobná semena modrošedé barvy, ale mohou být i bílé, žluté, růžové, hnědé či černé. To nejdůležitější pro pěstitele je právě to, že rostlina je protkána mléčnicemi, které při porušení roní bílé mléko. Nejlepší prostředí pro rostlinu je nezamokřené, vápnité a taktéž humózní půda. Vysévání Máku setého se dělá brzy na jaře do řádků vzdálených 30 cm od sebe. Roste v klimatických podmínkách mírné a středozevní oblasti, ale jak už jsem zmínila, nevyžaduje žádné speciální podmínky a je velmi

nenáročný. V současnosti roste v celém Středomoří, ale primárně v Malé Asii. Nicméně se pěstuje téměř po celém světě. (Kubánek, 2009)

1.2 Farmakologie opia

Opium neboli *Papaver somniferum* je tedy už zmiňovaná zaschlá šťáva nezralých makovic a je jednou z nejsložitějších a farmakodynamicky nejaktivnějších substancí na zemi. Jen málokterá lékařská rostlina se může měřit s opiem, co se týče jeho biochemické složitosti, účinkům či terapeutické využitelnosti. Opium může vyvolat akutní otravu či silné závislosti, je-li speciálně upravováno. Opium obsahuje třicet šest alkaloidů, šest z nich bylo lékařsky využíváno pro účely lidí. Hlavními alkaloidy jsou: morfin, kodein, thebaine, papaverine, narkotin, narcein. Šťáva z makovic obsahuje velké množství různých alkaloidů. Biochemické látky dnešní medicína nazývá jako alkaloidy, kdy některé z nich ovlivňují krevní oběh, trávení, dýchání a jiné životní funkce tím, že působí konkrétně na různé tkáně a orgány lidského těla. Další alkaloidy mohou lidské tělo také stimulovat či utlumit centrální nervový systém. Zajímavým faktem o alkaloidech je to, že byly pravděpodobně vytvořeny přírodou právě pro lidi, protože jinak nehrají žádnou zvláštní roli v metabolismu rostlin, ve kterých se objevují. (Janík, Dušek, 1990; Lee, 2008)

Přibližně čtvrtinu obsahu opia tvoří alkaloidy a největší podíl v obsahu náleží morfinu. Každopádně šťáva, která obsahuje morfin, kodein a další alkaloidy, které se v makovici *Máku setého* objevují, se v makovici nachází jen pár dní poté, co odpadne poslední okvětní lístek. Pokud se ale během prvního týdne nesklidí, zmizí. Při kouření opia se morfin dostane rychle do krevního oběhu skrze plíce, část přechází do kouře, je vdechována a další část se spaluje. (Janík, Dušek 1990; Lee, 2008)

Morfin je alkaloid opia a tvoří něco mezi 3 % a 24 % obsahu alkaloidu v surovém opiu. Izolován byl v roce 1803 a byl zaveden do lékařství díky svým výrazným analgetickým účinkům. Velmi často se využíval v době americké občanské války v 19. století, kdy si spoustu vojáků odneslo návyk na tuto drogu. Říkalo se tomu „vojenská nemoc“ a i v současnosti je nepostradatelným lékem. Účinky nastupují velmi rychle. Začíná to úlevou od bolestí, následné pocítění euforie, potlačuje chuť k jídlu, zmírňuje sexuální apetit, a také působí tlumivě na dýchací centrum, kdy při větším množství způsobuje až ochrnutí, což bývá následně příčinou smrti. Útlum se může projevit spavostí a následnou ztrátou vědomí. (Janík, Dušek, 1990; Lee, 2008)

Nejznámějším derivátem morfinové skupiny je **heroin**, který se chemicky připravuje z morfinu. Stal se drogou podsvětí a díky jeho toxikomanickým účinkům se stal jedním z největších nebezpečí lidstva. Závislost na heroínu nastupuje opravdu rychle obzvláště při nitrožilním užití, tato metoda se nazývá heroismus. Díky silné závislosti, kterou tato droga vyvolává se zvyšuje tolerance, a proto hned po vysazení drogy dochází okamžitě k silným abstinčním příznakům. Abstinční příznaky přicházejí tedy ihned po odeznění účinků vpravené látky, proto vzniká potřeba si stále shánět další dávku. Mezi příznaky patří agresivita vůči okolí a sami heroinisté to označují jako *“sick”*, tj. anglicky nemocný v širším slova smyslu. (Janík, Dušek, 1990; Lee, 2008)

Kodein je dalším významným alkaloidem opia. Jedná se nejrozšířenější extrakt opia a tvoří od 0,4 % do 1 % obsahu alkaloidů. Při užívání nitrožilně je část kodeinu přeměňována v játrech na morfin a část se vylučuje skrze moč. Závislost při kodeinu nastupuje v delším časovém horizontu v porovnání s čistým morfinem, avšak závislost při užití nitrožilně vzniká i tak velmi rychle. I přesto, že je kodein méně návykový, tak při ovykání je to právě kodein, díky kterému je odvykání tak časově nákladné. Je součástí různých léčiv a napomáhá tlumit kašel. Kodein má analgetické účinky a taktéž působí účinně jako sedativum, které zklidňuje a navozuje spánek. Právě proto je kodein tak populární při léčbě akutních respiračních onemocnění, kdy při onemocnění pacient trpí bolestivým kašlem, který mu nedá v noci spát. (Janík, Dušek 1990; Lee 2008)

Jiným a dalším alkaloidem opia je **tebain**, který se samotný v léčení neužívá. Je ale látkou pro výrobu různých velmi účinných analgetických¹ směsí.

Posledním opiátem podobný kodeinu je **etylmorfin**, kterého účinky jsou poněkud silnější, ale co se týče jeho zneužívání, tak je méně časté. V medicíně se používá velmi zřídka a je zároveň obtížně dostupný. (Janík, Dušek, 1990)

1.3 Způsoby užívání

Opium se může užívat mnoha způsoby. Jako čaj, když se rozpustí dávka rafinované šťávy v horské vodě, dále jako tabletky při smíchání s dalšími bylinkami či medem. Nejznámější způsob užití opia je každopádně kouření. Peter Lee (2008) ve své knize zdůrazňuje, že kouření opia je rozhodně bezpečnějším a mnohem účinnějším způsobem, jak opium podat, než je tedy konzumace ústy.

Heroin se může užívat třemi způsoby. Prvním z nich je šňupání nosem, dále je možné jej kouřit, anebo užívat nitrožilně. Šňupáním a kouřením se účinky dostaví později než nitrožilně. Peter Lee

¹ Analgetika – Léky tlumící bolest způsobující analgesii (bezbolestný stav)

(2008) uvádí, že podle statistik, které zdravotní instituce v OSN publikovaly (stejně jako zdravotní pojišťovny v USA, Evropě a Asii) se ukazuje nárůst onemocnění HIV až o 85 %. Tento růst byl způsoben opakovanou aplikací heroinu infikovanými jehlami mezi narkomany. (Göhlert 2001; Lee 2008)

1.4 Účinky a rizika opiátů

Opiáty mají velice zajímavé a ojedinělé účinky vzhledem ke složité skladbě alkaloidů. Díky svým účinkům na lidský organismus sklízí mezi lidmi tak velký úspěch, každopádně je obtížné rozlišit fyzické účinky od účinků psychických. Už například Hippokrates, lékař starověkého Řecka opiáty doporučoval proti nespavosti, horečce, bolestem, střevním potížím, a dokonce opiáty uklidňovaly i malé děti. Jedna sada alkaloidů působí a ovlivňuje mozek i nervovou soustavu. Další skupina ovlivňuje svalstvo, vnitřní orgány a oběhový systém. Tyto alkaloidy, které reagují se specifickými receptory v mozku umožňují úlevu od bolesti a dokáží přivodit stav pohody a euforie. Analgetické účinky pocházejí částečně ze snížené schopnosti mozku si uvědomovat bolest. Avšak kromě odeznění bolesti mají opiové alkaloidy a jejich syntetické analogy možnost ve velkých dávkách vyvolávat stupor², kóma či dechovou depresi. (Göhlert et al.. 2001, Lee 2008; Palčová 2000)

Mezi nejběžnější opioidy, se kterými se můžeme setkat, řadíme již zmíněný morfin a heroin, dále hydromorfin, metadon a petidin. V nízkých dávkách vyvolávají analgesii, nechut k jídlu, odbourávají únavu, vzrušení a strach, dále způsobují změny nálad, zhoršenou koncentraci a paměť. Nejdůležitější je pro narkomany stav, který všichni závislí popisují jako „*nejkrásnější, co si jen můžeš na tomto světě představit*“. Je to pocit proudu tepla, který prochází celým tělem, a právě z tohoto důvodu neumějí lidé s touto látkou zacházet. Během užívání se vytvoří jistá tolerance a neuroadaptivní změny, které způsobují rebound excitabilitu³, jakmile dojde k oddělení s drogou. Například heroin sice navazuje pocit blaženosti, ale je to jediná droga, která hned po první nebo druhé konzumaci způsobuje fatální závislost, nejen fyzickou, ale hlavně psychickou. Typickým znakem po užívání opiátů jsou zúžené zornice.

Rizikem neboli nežádoucím účinkem je utlumení dýchacího systému, kdy při ve vyšších dávkách může vest až ke kompletní zástavě dechu. Také klesá srdeční frekvence, která může vest k zástavě srdce. Při vysokých dávkách způsobuje opium ospalost, kóma nebo smrt v podobě zmíněné zástavy dechu. Mezi nežádoucí účinky dále patří silné pocení, nespavost, křeče, bolesti svalů, horečka, zácpa, hubnutí, porušuje menstruační cyklus a plno dalších. Užívání opiátů vede k oslabení imunitního systému a tělo je tak náchylné na různé infekční onemocnění v podobě virů, bakterií a zánětů. Mezi onemocnění patří například tuberkulóza, AIDS, hepatitida a také žloutenka typu C. Odvykací příznaky

² Stupor – Neschopnost pohybu či mimiky

³ Rebound Excitability – Opětovný vznik příznaků, které buď chyběly, nebo byly kontrolovány při užití látky

neboli vynechání dávky, se dostavuje cca 6–24 hodin po poslední dávce. (Kubánek, 2009; Palčová, 2000; Göhlert, 2001)

1.5 Historie opia

Historie Máku setého (*Papaver somniferum*) sahá s největší pravděpodobností do nejstarších záznamů lidské civilizace a patří mezi nejstarší známé drogy vůbec. Slovo opium pochází z řeckého *óporó*, což znamená šťáva. Samotné opium se získává řezem do makovice a následným sběrem lepidelné hmoty, která z řezů vytéká.

Opium je starší než pyramidy, označuje se jako “rostlina štěstí” a v minulosti Mák setý hojně kvetl na Krétě v době minojské civilizace. Sumerové vnímali opium jako “květinu radosti” a také na hliněných tabulkách opium znázorňovalo stejný znak, jako znak radosti a štěstí. Naopak Řekové opium nazývali jako “nápoj zapomnění” o kterém vyprávěli starořecké báje. Řecký filozof Theofrastos a řecký lékař Pedanos Dioscorides popisovali ve svých historických spisech opium jako vysoce účinný lék proti bolesti. Konkrétně i Homér se v *Odyssee* zmiňuje o látce, která utiší bolest i hněv a najednou se začalo opium spojovat s řeckou mytologií. Významný řecký lékař Hippokrates předepisoval opium, jakožto „univerzální lék na vše“. (Sladký, 2006; Lee, 2008)

Mák setý se v Mezopotámii pěstoval už v 5. tisíciletí před naším letopočtem, což vedlo k velkému zásobování celého Středomoří. Nikdo neví, zda se v danou dobu opium už kouřilo, ale nejvíce se používalo v syrové podobě, žvýkalo se, drtilo a podobně. Opium se v tu dobu přidávalo do pokrmů a vína. Mělo zabránit civilizačním chorobám a stalo se neodmyslitelnou součástí tamní medicíny. Používalo se na nespavost, dlouhodobou bolest, úzkost, epilepsii a podobně. Lékaři antického lékařství předepisovali opiové výtažky na hadí uštknutí, proti astmatu i při dalších těžkostech. Problém nastal, když se Hérakleitos z Tarentu a Diagoras z Melosu zmínil o jisté návykovosti opia a doporučil opatrnost při jeho používání. (Sladký, 2006; Lee, 2008)

Šnajder (1984) tvrdí, že Thomas de Quincey se setkal vůbec poprvé s opiem v roce 1804. Dále dodává, že Séguin, chemik Napoleonovy armády, dokázal izolovat jeden ze tří nejdůležitějších alkaloidů, který je obsažen ve šťávách nezralých makovic, jedná se o morfin. Tento lék měl mezi účinky tišení bolesti, spavost a navozování klidu. (Šnajder 1984, s26) Avšak i tento na první pohled dokonalý lék měl svou stinnou stránku, kterou je adiktivita a lidé za další dávku svého léku byli schopni i platit. Z morfinu se stala módní droga, která pronikla do spousty pařížských salónů a získala neotřesitelnou pozici mezi šlechtou. Nicméně Šnajder dále dodává, že i přes první úmrtí následkem užívání této drogy, to se společností nehne, a naopak to přidává droze na puncu výjimečnosti. Těsně po vypuknutí první

světové války je jen v Paříži registrováno šedesát tisíc uživatelů morfia. Ovšem i morfium přišlo o svůj boom, ale bylo nahrazeno něčím mnohem horším, za čím stál anglický chemik C.R. Wright. Ten v roce 1874 přišel s novou látkou na bázi morfia. Smíchal morfium s bezvodou kyselinou octovou, čímž získal nahořklý bílý prášek, jednalo se o heroin. (Šnajder 1984, s26)

Dnes se zdá nepochopitelné, že tolik tisíc lékařů a lékárníků v nejrůznějších zeměpisných pásmech si tak dlouho nepovšimlo hrozivých účinků nového léku. Heroin je šestkrát silnější než morfin. Již po několika injekcích se u pacientů projevuje úzkost a děs; jediný krátký pohled na omámené oběti měl přece vzbudit pochybnosti. Přesto se dlouho nic nedělo.

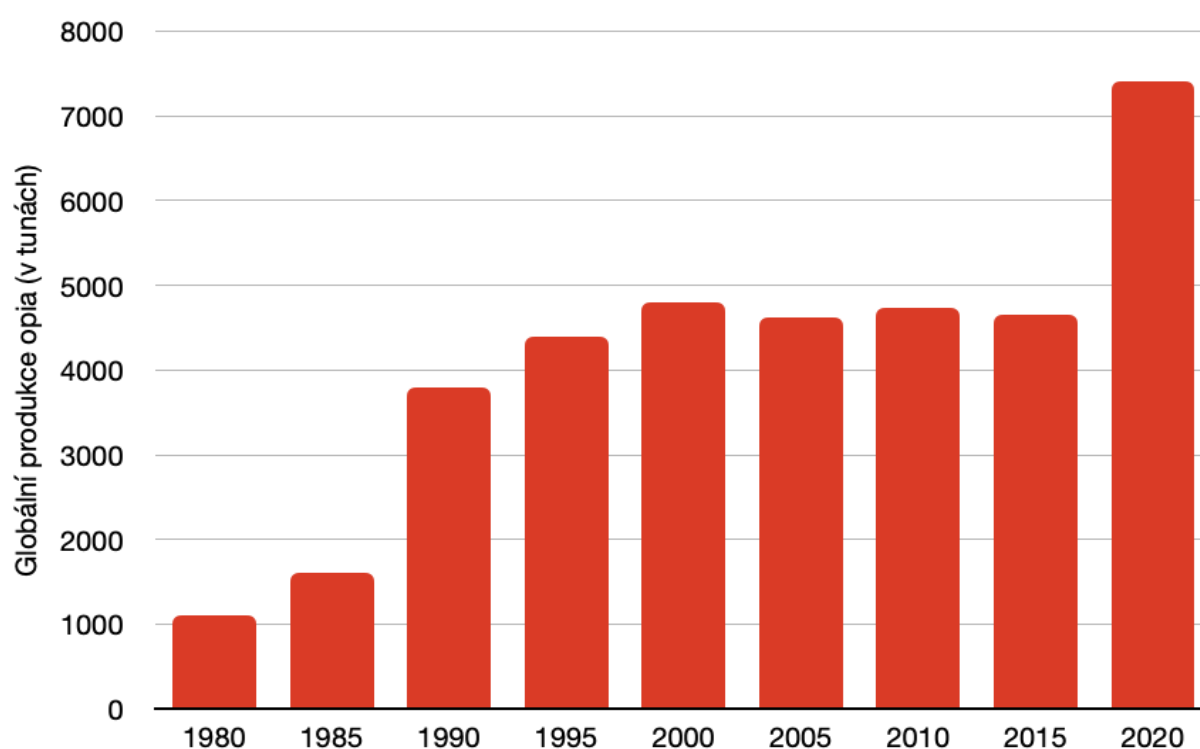
Na samém počátku 20. století došlo ke schválení heroinu samotnou Americkou lékařskou asociací, která jej doporučovala jako univerzální lék proti bolestem a infekcím, čímž kompletně nahradil morfin v lékařství. Z heroinu se následně stal nejvyužívanějším patentovaným lékem, který pacienti využívali i při banálních onemocněních, jako je například rýma. Jenže důsledky na sebe nenechaly dlouho čekat. Podle odhadů federálního úřadu pro narkotika (dnešní DEA) se na území Spojených států v roce 1924 vyskytovalo 200 tisíc narkomanů, převážně užívajících heroin. Dále uvádí policejní ředitelství v New Yorku (NYPD), že v tentýž roce je 94 % všech narkomanů užívajících zmíněný heroin zatknuto za kriminální přečiny. Ve stejném roce se díky těmto statistikám americký kongres jednomyslně rozhodl, že jak výrobu, tak i užívání či dovoz heroinu postaví mimo zákon. To ovšem mělo naprosto opačné následky. Heroin nejen, že nezmizel z amerických ulic, ale naopak se z něj stal prostředek k vydělávání peněz pro výrobce i jejich dealery. (Šnajder 1984, str. 27)

2 Opium ve světě

Portál UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime) ve svém článku z roku 2010 poukazuje na globální problém, protože celosvětově je více než 15 milionů lidí, kteří konzumují nelegální opiáty, a většina užívá heroin tou nejsmrtelnější formou, nitrožilně. Každý rok umírá čím dál více uživatelů heroinu, protože heroin je drogou, která je nejčastěji spojená s nitrožilním užitím. Ve Střední Asii, na Ukrajině a v Ruské federaci je s užíváním opiátů nitrožilně spojeno dle UNODC téměř 60–70 % všech infekcí HIV. Opiátový průmysl má špatný vliv na mnoho aspektů, které si v této bakalářské práci dále rozebereme. (UNODC, 1998)

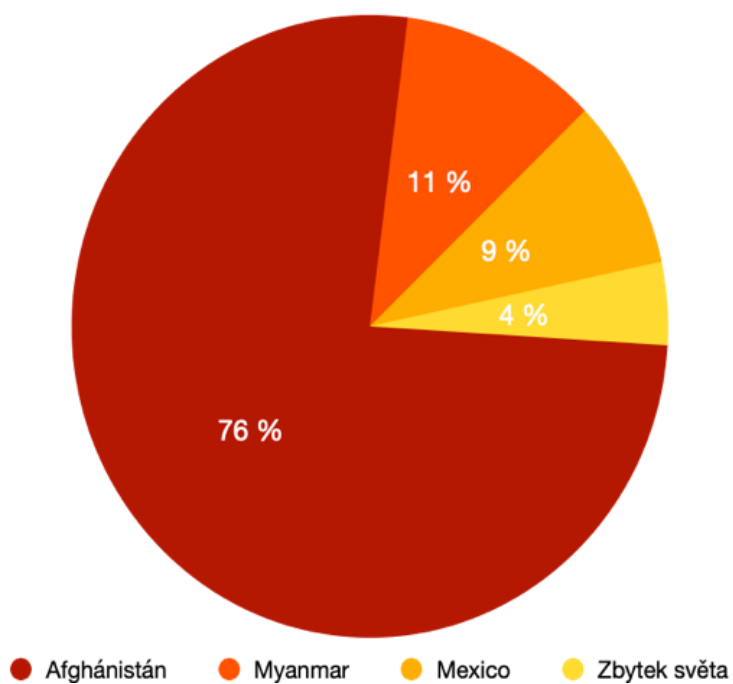
V roce 1998 UNODC uvádí, že proběhlo zvláštní zasedání Valného shromáždění OSN o drogách a vyjádřilo „*hluboké znepokojení nad vazbami mezi výrobou nezákonných drog, obchodováním s nimi a zapojením teroristických skupin, zločinců a nadnárodního organizovaného zločinu*“. Zajímavostí je ve spojitosti s pěstováním máku i Česká republika, která se řadí mezi nejvýznamnější legální producenty na světě. Pro příklad v roce 2008 vyprodukovala 62 % celkového registrovaného objemu, následována Tureckem (13 %), Francií (4 %), a Maďarskem (4 %). Český mák je však legálně používán povětšinou k potravinářským účelům. Nutno rovněž podotknout, že odrůda máku v Česku pěstovaná je šlechtěna pro potravinářské účely, a tudíž množství morfinu a kodeinu postrádá. V zemích západní Evropy je populárně a mylně považováno, že jakýkoliv makový výrobek přirozeně obsahuje návykové látky. Možná je tak z důvodu tuzemských protidrogových kampaní jednotlivých států. (UNODC, 1998)

S nárustem zneužívání různých látek, které vyvolávají především závislost a také mohou způsobit výrazné škody na zdraví jedince se v roce 1912 sešla konference v Haagu. Díky této konferenci byla přijata **Mezinárodní opiová úmluva**, kterou vedle řady jiných států ratifikovalo i bývalé Československo po skončení první světové války. V této úmluvě byly vyčleněny látky, u kterých byl předpoklad vzniku závislosti a následné ohrožení nejen jedince, ale celých skupin. U nás se v roce 1938 přijal zákon, kterým se prováděla zmiňovaná Mezinárodní opiová úmluva, někdy zvaná jako „*opiový zákon*“. K původním látkám byly postupem času připojovány další a v roce 1961 byla dokonce v New Yorku uzavřena dohoda, tzv. Jednotná úmluva o omamných látkách (Single Convention on Narcotic Drugs), kterou v roce 1964 přijalo i Československo. (Janík, Dušek, 1990) Níže zobrazené grafy 1,2 a 3 se věnují globální produkci opia.

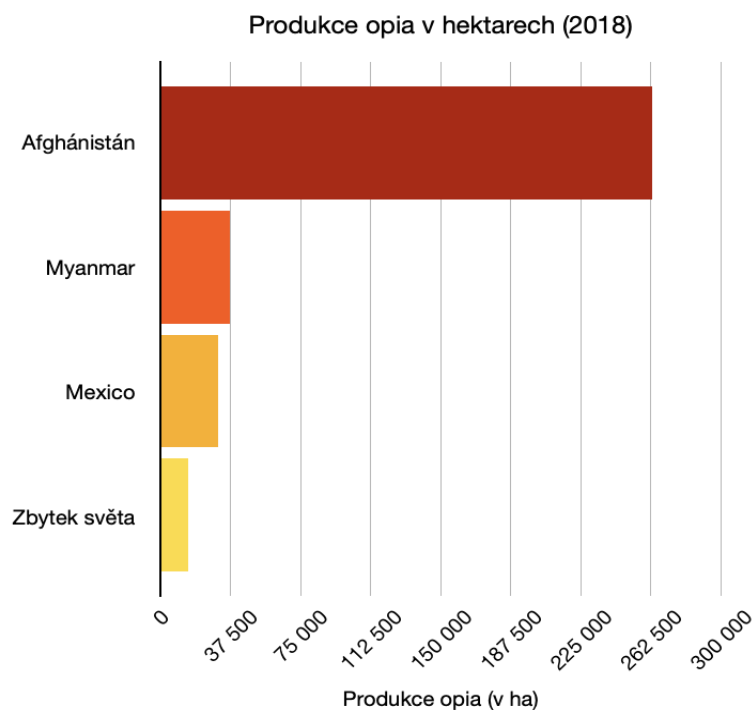

Graf 1: Globální produkce opia 1980-2020. Zdroj dat: Statista Research Department, (graphicnews.com), 2020

Podíl zemí na produkci opia (2018)

Graf 2: Podíl zemí na produkci opia 2018 (Zdroj dat: graphicnews.com, 2018)

Graf 3: Produkce opia v hektarech 2018 (Zdroj dat: graphicnews.com, 2018)

2.1 Zlatý půlměsíc

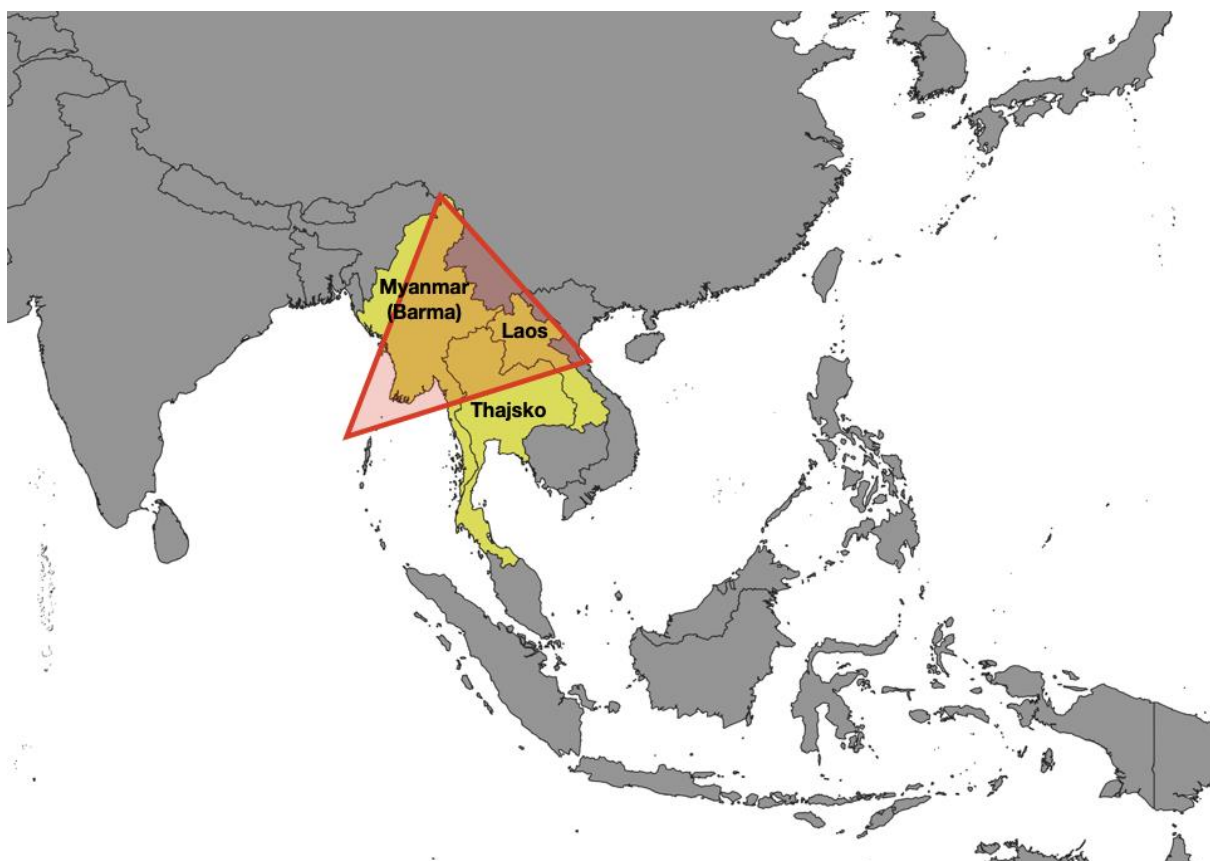
Zlatý půlměsíc je oblast zemí Pákistánu, Afghánistánu a Íránu. Zlatý půlměsíc je také jako Zlatý trojúhelník hlavní místo pro výrobu opiátů. Pěstování koky a máku, což jsou hlavní suroviny pro výrobu kokainů a opiátů celkově, pěstují nejvíce zemědělci, kteří pochází z ekonomicky zaostalých oblastí, a tudíž je pro ně pěstování daných rostlin hlavní zdroj příjmu. V těchto zemích je do jisté míry umožněno pěstování těchto rostlin, protože je zde slabý vliv státní moci a tím podmíněná vysoká korupce. (Šnajder, 1984) Níže v obrázku 9 níže grafické znázornění podoby Zlatého půlměsíce.

Obrázek 2: Zlatý půlměsíc (vlastní zpracování)

2.2 Zlatý trojúhelník

Ve 40. letech dle Šnajdra ovládla obchod s drogami ve Středomoří sicilská mafie. Poté převzali moc podnikavější Korsičané, ale koncem šedesátých let začali ztrácet půdu pod nohama. Pláně turecké Anatólie hlídali vládní zmocněnci a Írán začal s tažením proti drogám, vznikl další významný producent, Zlatý trojúhelník a Šnajder ho popisuje jako kopcovitý kraj na území Thajska, Laosu a Barmy, který zobrazen v obrázku 10 níže.

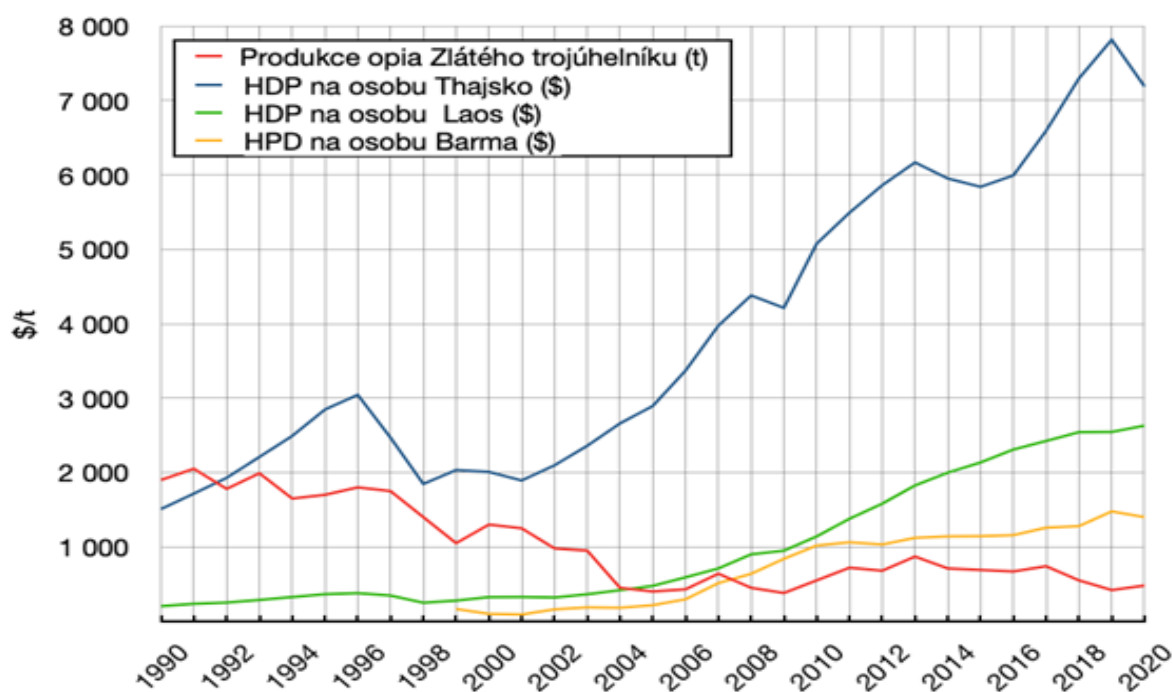
Obrázek 3: Zlatý trojúhelník (vlastní zpracování)

Šnajder ve své knize „Zlatý trojúhelník“ uvádí, že Barmu, která je hlavním producentem opia, zasáhlo katastrofální sucho, a to již třetí rok za sebou. Sklizený mák je na sucho obzvlášť citlivý, a proto Barma vyrobila v období sklizně, tedy od února do března pouhých 200 tun. Klasická sklizeň se pohybuje okolo 400 až 500 tun surového opia, což je pro představu cca 40 až 50 tun heroinu. Právě heroin se vyváží z Barmy, protože je desetkrát skladnější než surové opium. Heroin je pašován převážně nosiči přes stovky kilometrů dlouhou hranici, která vede přes džungli a hory. I přes velkou snahu policie a armády hlídat alespoň silnice, nemohou prohledávat každého chodce či rozebrat každý automobil. I přes to, se objevují stále nové a nové laboratoře. Šnajder ve své knize přirovnal obchod s narkotiky k míči kdy, když se zmáčkne v jednom místě, vyboulí se jinde. Jedním z nejvydatnějších příjmů jsou právě drogy a při potlačování narkomanie a nelegálního obchodu jsou pověřováni právě ti lidé, jímž přinášejí zisk.

Džungle přináší ideální podmínky pro chemiky, kteří v laboratořích dokážou za den vyrobit asi 10 kilogramů heroinu. Jsou tak moc hlídané, že stačí zaslechnout hukot vrtulníku a zmizí v bambusových houštinách. (Šnajder, 1984)

Zlatý trojúhelník obývají horské kmeny v hustě zalesněných oblastech severní Barmy, Laosu a Thajska. Žijí tam kmeny jako Hmong, Lahu, Lisu, Tai, Tkha a několik menších dalších, které se sem přemístily koncem 19. a 20. století. Pro tyto kmeny, jak popisuje Peter Lee (2008) ve své knize, je opium stále důležitou plodinou, konkrétně tedy pro kmen Hmong. Kouření opia hraje pořád zásadní roli v jejich způsobu života a patří mezi jejich zvyklosti. Díky nejvhodnějším podmínkám, které oblast nabízí, zde mák roste nejlépe.

V severní Barmě je kontrola vlády mnohem menší, než třeba v Thajsku, a tudíž je pěstování máku jednodušší. Dokonce v Laosu, jak popisuje autor Lee, je v některých severních provinciích opium stále ještě legální plodinou a produkuje se přibližně 350 tun surového opia ročně a to výhradně pro domácí spotřebu. Pěstitelé při konci zimy a začátkem jara procházejí hory a hledají vhodnou půdu pro pěstování opia. Hledají alkalickou půdu, která je bohatá na vápenec a otestování půdy spočívá ve žvýkání zeminy. Pokud se objeví nasládlá chuť, půda se očistí od jiných rostlin, poté se nechá měsíc či dva vyschnout a po vypálení získává půda usazeniny popela, který je bohatý na draslík, vápník a fosfáty. (Lee, 2008) Níže je zobrazený porovnávací graf 4 o vlivu produkce opia a HDP na osobu.

Graf 4: Porovnání produkce opia a HDP zemí zlatého trojúhelníku (Zdroj dat: macrotrends.net, vox.com, unodc.org, vngoc.org)

Podle dostupných dat ohledně produkce opia a HDP je vztah takový, že čím vyšší HDP, tím nižší je produkce opia.

- Mezi lety 1990 až 1996 HDP Thajska zaznamenává růst, HDP Laosu jde lehce nahoru, ohledně Barmy nejsou žádné data. Produkce opia 1990-1996 průměrně klesá.
- Mezi lety 2000 a 2008 HDP ve všech uvedených zemích v grafu 4 roste. Produkce mezi lety 2000 až 2008 klesá.
- Mezi lety 2019 až 2020 má HDP sestupnou tendenci u 2 ze 3 zemí. Produkce mírně stoupá.

Pro Laos, který je velký přibližně jako Velká Británie je téměř jediným zdrojem státních příjmů pašování zlata a pěstování opia. Hory na severu Laosu připomínají strmé útesy a díky vápenité půdě má zde mák příznivou teplotu, ideální prst⁴ a dostatek vláhy. Šnajder ve své knize uvádí, že ministr financí před britskými kamerami prohlásil: „*Opium je jediným exportním zbožím, které dokážeme vyprodukovat. Zvýšíme proto produkci i vývoz.*“ Představa snadného zisku lákala vojenské piloty a také armádní důstojníky. Korsickému gangsterovi Bonaventuru Francisi se podařilo uskutečnit pravidelné lety mezi provinčními městečky na severu Laosu a jižním Vietnamem. Tato letadla shazovala náklad plný drog čekajícím rybářským lodím v Siamském zálivu a kroužila nad mýtinami Centrální vysočiny. Americká CIA obchod s drogami otevřeně nikdy neprosazovala, pouze nad ním přivírala oči v zájmu momentálních politických a vojenských výhod. Toto doporučení dávala i svým agentům na území Laosu. (Šnajder, 1984)

4 Prst (humus) – Půda s pozůstatkem hlíny, mrvy, rašeliny, kamení, ...

2.3 Export a import

Afghánistán s partnerstvím Pákistánu je největším exportérem opia na světě. Exportuje do všech koutů světa, jmenovitě do Střední, Jižní a Východní Asie společně s Oceánií, dále na Blízký východ, do celé Afriky od východu po západ, na Kavkaz i do východní, střední a západní Evropy. Největším odběratelem je dle UNODC Evropa a Blízký východ. Detailnější rozdělení globálního exportu a zadrženého exportu je popsáno v tabulce 1 níže.

Destinace	Podíl exportu (%)	Podíl zadrženého exportu (%)
Blízký východ	34	28
Afrika	2	5
Evropa	37	37
Jižní Asie	8	5
Východní a jihovýchodní Asie	13	20
Severní Amerika	4	4
Oceánie	2	1

Tabulka 1: Globální export opia z Afghánistánu (Zdroj dat: UNODC.org, 2013)

2.4 Asie a Blízký východ

Opium je na území Blízkého východu dováženo z Pákistánu, který je pomyslnou hlavní křižovatkou exportu Afganistánu. Největšími odběrateli heroinu podle statistik z roku 2009 byl Irán, který byl zodpovědný až za 91 % (16 tun) celého objemu exportu na Blízký východ, zbylých 9 % (1 až 2 tuny) si rozdělili mezi sebe země jako Izrael, Saudská Arábie, Jordánsko, Libanon a Kuvajt. (UNODC, 2011)

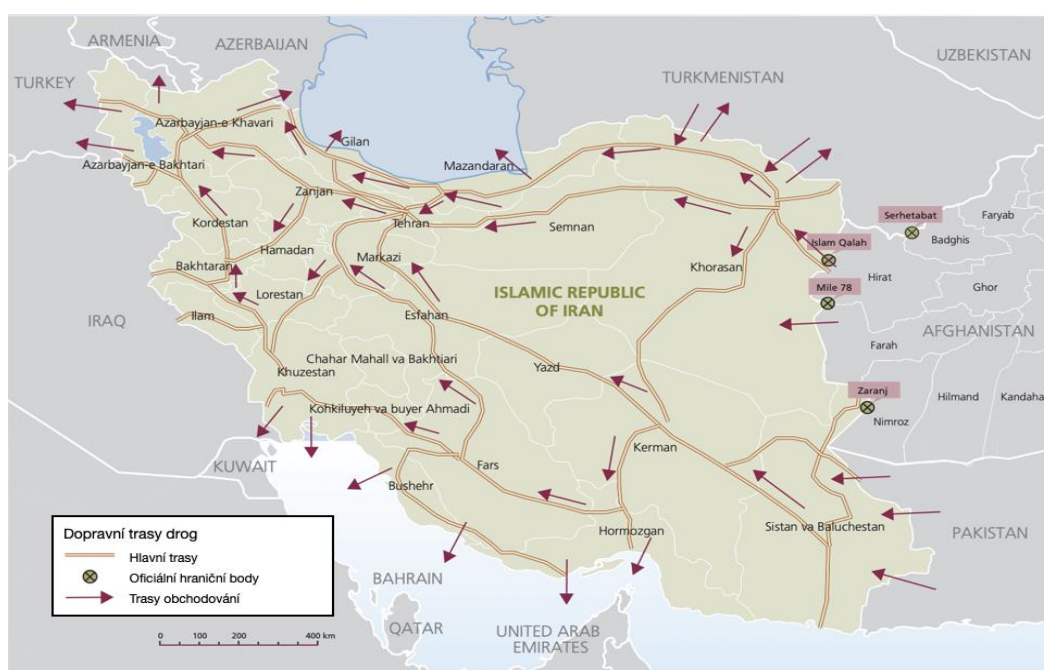
Opium je zde dováženo podél pobřeží Pákistánu, respektive ve vodách Spojených Arabských Emirátů pomocí rychlých člunů a jiné vodní dopravy. Z Iránu a zemí Blízkého východu je nicméně export dále do světa velmi limitován. Do Číny se dostalo ve zmíněném roce pouze půl tuny heroinu, do Evropy tuny tři, do Afriky se nedostalo vůbec nic. Ze Spojených Arabských Emirátů se heroin exportuje pomocí letů za využití místní afghánské, iránské a pákistánské komunity obyvatel, které bývají často napojené na drogový byznys. V roce 2009 se podařilo orgánům zajistit necelých 30 tun opia hlavně tedy na hranicích Afghánistánu s Iránem a v přístavech zmíněných zemí. (UNODC, 2011) Níže přehled exportu a importu konkrétních zemí.

2.5 Import do Iránu

Do Iránu jsou hlavní trasy importu z Afghánistánu a Pákistánu. Z Afghánistánu pochází primární import z hraničních provincií Hirat s hraničním přechodem ve městě Islám Qala, Farah s přechodem s názvem „Mile 78“ a sekundární Nimroz s přechodem v pohraničním městě Zaranj. Veškeré trasy jsou ukázány v mapě níže pod exportem z Iránu.

2.6 Export do Iránu

Hlavní drogové trasy exportu drog z Iránu vedou do všech sousedních zemí mimo Irák. Konkrétně se jedná o země Turecko, Arménie, Ázerbájdžán, Turkmenistán a dále přes Ománský záliv do zemí Kuvajt, Bahrajn, Katar a Spojené Arabské Emiráty.

Obrázek 4: Dopravní trasy drog (Zdroj: unodc.org, 2013)

2.7 Import do Pákistánu

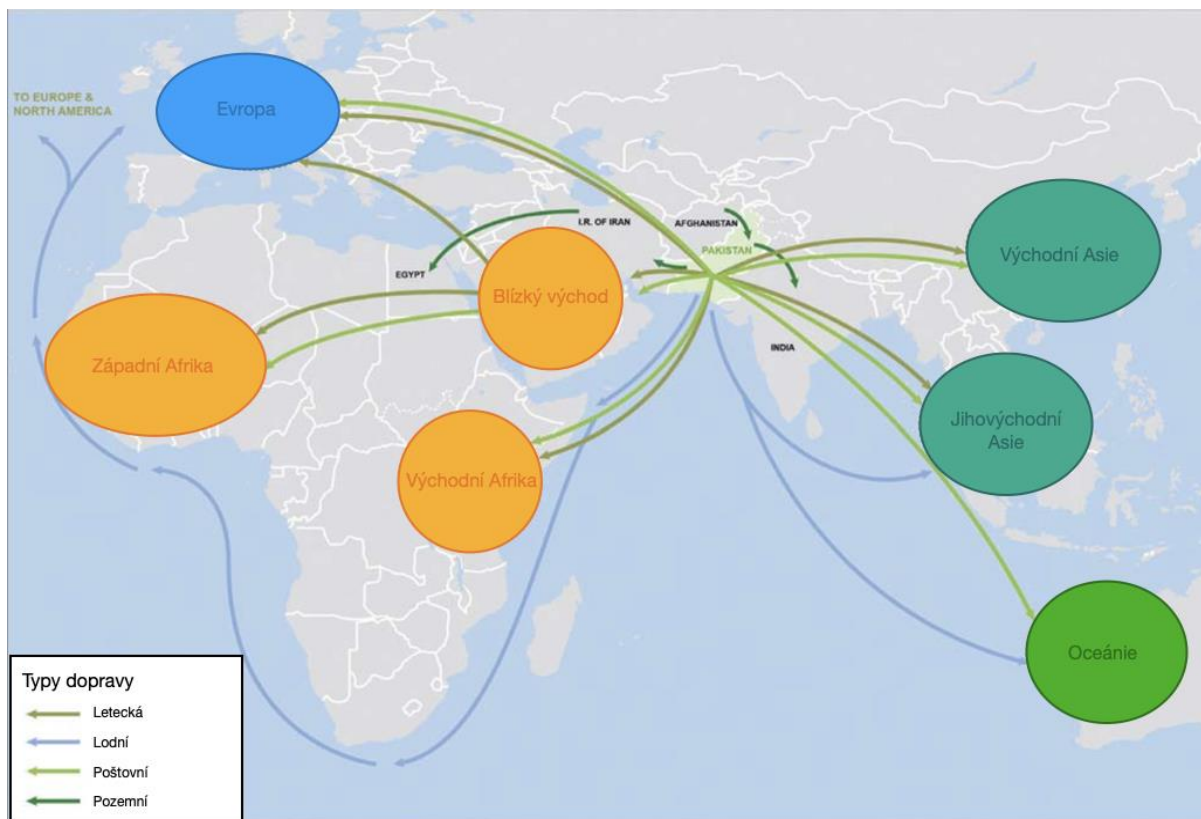
Podle UNODC jde přes sousední Pákistán až 45 % všeho opia produkovaného v Afghánistánu. (UNODC, 2011) Drtivá většina z toho je exportována dále do světa na globální trh s opiem. Zbytek importu zůstává v Pákistánu ke konzumaci místních. Import z Afghánistánu na území Pákistánu probíhá převážně přes hraniční přechody v provinciích Nangarhár (hraniční město Torkham), Chóšt (hraniční pákistánské město Ghulam Khan) a Kandahár (hraniční přechod Chaman) a dále po celé západní hranici, jelikož se v blízkosti této hranice vyskytuje nejsilnější produkce opia v provincii Hilmand. Ukázka tras importu v mapě níže.

Obrázek 5: Trasy importu z Afghánistánu do Pákistánu (Zdroj dat: vlastní zpracování na základě dat z unodc.org, 2011)

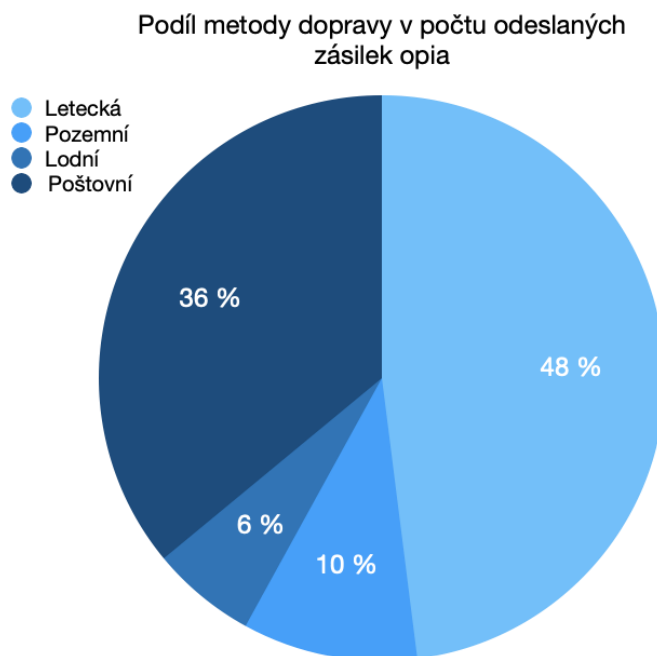
2.8 Export z Pákistánu

Pákistán je pomyslná křižovatka opiového trhu, která exportuje většinu zpracovaného opia v podobě heroinu na globální trhy. Podle mapy níže zásobuje opiem Evropu, Afriku, Blízký východ, Asii i Oceánii všemi možnými druhy dopravy od letecké po lodní či pozemní.

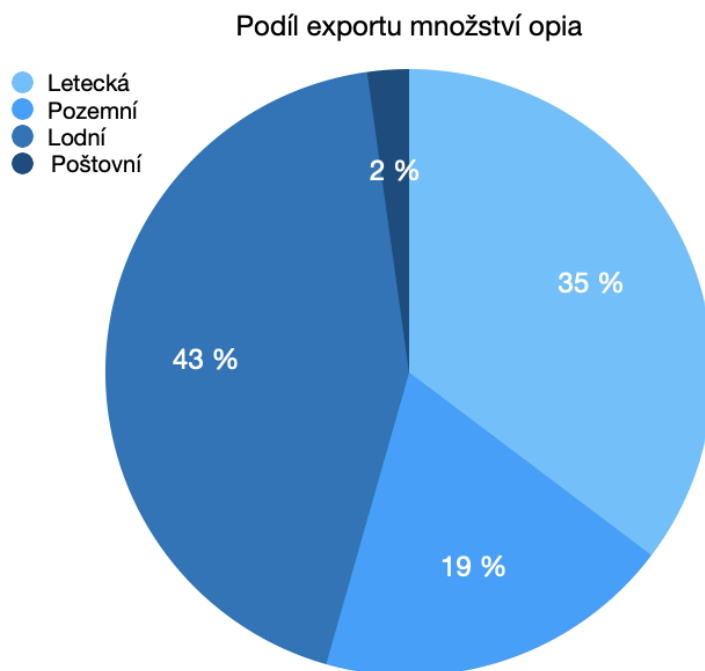
Obrázek 6: Typy dopravy pro přepravu opia (Zdroj dat: vlastní zpracování na základě dat z unodc.org, 2013)

V grafu 5 níže je jasně vidět, že dominantní metodou exportu z Pákistánu je doprava letecká a hned v závěsu jsou poštovní zásilky, lodní a pozemní doprava tvoří minimum exportní síly a jak již bylo řečeno, těmito metodami se zásobuje převážně import do Íránu a Pákistánu z Afghánistánu.

Graf 5: Podíl metody dopravy v počtu odeslaných zásilek opia (Zdroj: unodc.org, 2010-2013)

Nicméně přesto, že se zdá lodní doprava společně s poštovními zásilkami jako dominantní, co do kvantity, tak podle dat UNODC největší objem v kilogramech putuje právě pozemní či lodní metodou dopravy viz graf 6 níže.

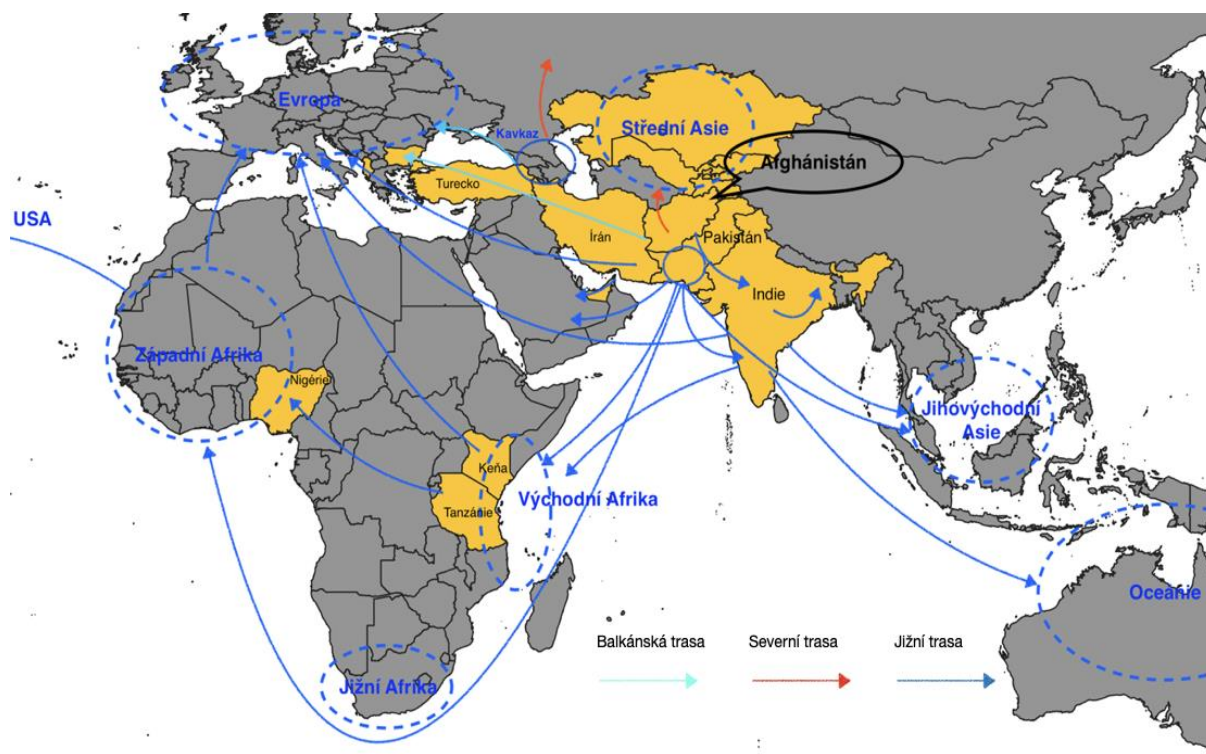
Graf 6: Podíl exportu množství opia (Zdroj: unodc.org, 2010-2013)

2.9 Afrika

Trasy spojující Afriku s opiovým trhem jsou převážně prostřednictvím jihozápadní Asie, do které je opium importováno prostřednictvím již zmíněného Pákistánu (obrázek 6). Opiové zásilky byly diverzifikovány tak, aby pokryly širší metody exportu ze zmíněné Asie. Využívají jak lodní dopravu, tak zároveň i ostatní typy dopravy jako poštovní doprava či letecky. Lodní doprava je doménou jižní Asie, letecká a poštovní je doménou jihovýchodní Asie. Celková globalizace jihozápadních a afrických diaspor komunikačních spojení jsou velice důležitým faktorem, který vytváří silnou poptávku zásobovacích linek pro obchodníky i osoby, které jsou do různých sfér kriminální opiové činnosti zapojeni. Pomalu všechny opiáty vstupující na africký trh mají původ v Afghánistánu jakožto již nesčetněkrát zmíněný lídr produkce pro globální trh. (UNODC, 2016)

2.9.1 Export do Afriky

Export do Afriky probíhá převážně po tzv. jižní trase zobrazené v obrázku 7, kde je vidět, že trasy vedou primárně z jižního Pákistánu do zemí východní Afriky, konkrétně se jedná o země Keňa a Tanzanie, odkud export následně pokračuje do západní Afriky (Nigérie) a jižní Evropy (Itálie). Africký export tvoří přibližně pouze 2 až 3 % celkového exportu z Afghánistánu a Pákistánu, což je již ukázané v tabulce 1 věnující se podílu exportu opia do světa, tudíž se nejedná ani zdaleka o primární trh.

Obrázek 7: Trasy exportu (Zdroj dat: UNODC.org, 2013)

2.9.2 Import do Afriky

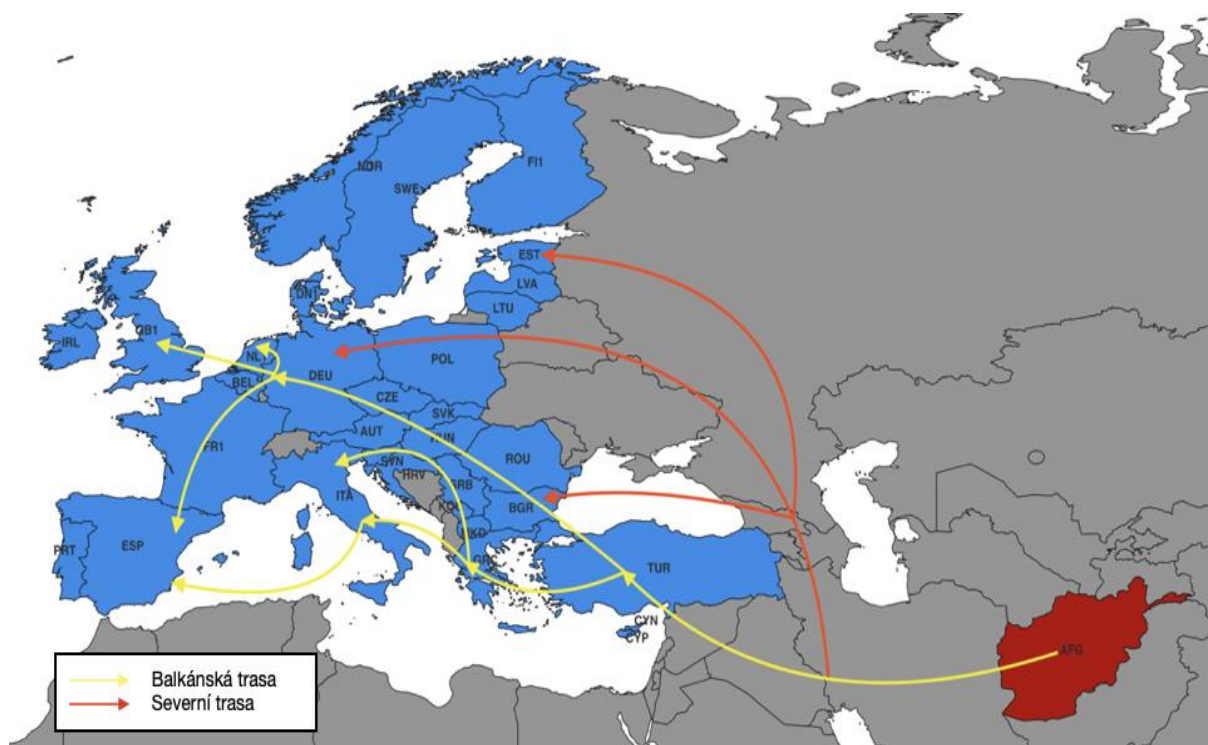
Import na území Afriky je převážně veden z již zmíněné jižní trasy z Pákistánu, která je vyznačena v obrázku 7 výše přímo do Keni a Tanzanie. Do východní Afriky je již z obrázku 6 jasné vidět, že import probíhá všemi dostupnými metodami dopravy čili lodní, leteckou i poštovní. Nicméně do jižní části Afriky figuruje import pouze pomocí lodní dopravy, odkud tato loď dále putuje kolem západní Afriky do Evropy a USA se zastávkou u západní Afriky.

2.10 Evropa

Do Evropy dle tabulky 1 putuje podílově největší část opia, nicméně je ho také nejvíce zadrženo a podle dat se tedy zdá, že ze všech trhů je ten evropský pro export afghánského opia nejméně lukrativní, jelikož je pomalu celá zásilka vždy zabavena (37 % exportu/37 % zabaveno). Do Evropy je opium exportováno třemi trasami. Konkrétně se jedná o primární trasy balkánskou a severní a sekundární po jižní trase, která není tolik frekventovaná, všechny trasy jsou zobrazené v obrázku 6.

2.10.1 Export do Evropy

Jak již bylo řečeno, tak do Evropy se opium dostává dvěma trasami, což je trasa balkánská a severní. Balkánská trasa vede přes Turecko, odkud je hlavní křižovatka směrem do střední a jižní Evropy. Směr do střední Evropy vede přes pobaltské země a zároveň přes země Bulharsko, Rumunsko, Maďarsko, Slovensko, Česko a Německo, kde vzniká další křižovatka do zemí Beneluxu. Západní trasa křižovatky následně končí ve Velké Británii a jižní trasa křižovatky ve Španělsku. Severní trasa opět začíná v Turecku a vede přes Arménii, Ázerbájdžán do Gruzie, kde se následně dělí na trasy směřující přes Polsko do Německa. Další trasa vede z Gruzie do Bulharska a poslední trasa vede přes Kazachstán a Rusko do Estonska. Trasy do Evropy jsou zaznamenány v obrázku 8.

Obrázek 8: Trasy opia z Afghánistánu do Evropy (Zdroj dat: EMCDDA.Europe.eu)

2.4.1 Import do Evropy

Import do Evropy, jak je již znázorněno v obrázku 5 se dělí na dvě trasy, balkánskou a severní. Balkánská vede z turecké křižovatky přes pobaltské země do severní části Itálie. Další trasa křižovatky vede přes Bulharsko, Rumunsko, Maďarsko, Slovensko, Česko a Německo do zemí Beneluxu, kde se opět rozdělují trasy křižovatkou na jih do Španělska, na západ do Velké Británie a na sever do Holandska. Severní trasa vede přes Arménii a Ázerbájdžán do Gruzie, odkud se trasa dělí přímým směrem západní trasou do Bulharska, severozápadní přes Rusko, Ukrajinu, Bělorusko a Polsko do Německa a severní trasou přes Kazachstán a Rusko do Estonska. Vše znázorněno v obrázku 5.

3 Afghánistán a opium

Afghánistán se již dlouhodobě potýká s velkými potížemi spojenými s nezákonnou distribucí opiátů. Více než 90 % heroinu má původ v afghánském opiu. Díky opravdu velké produkci přispívají k šíření HIV, AIDS a dalších krevních onemocnění. Takové situaci nahrává hlavně stav této země, která je nucena se potýkat s relativně významnějšími problémy. Jmenovitě se jedná například o boj s teroristickým hnutím s názvem Táliban. Toto hnutí rovněž zneužívá problematiku opiátů k vlastnímu financování a získání vlivu jak ve vlastní zemi, tak za hranicemi Afghánistánu.

V oblastech větších měst s vysokou koncentrací obyvatelstva jsou tyto problémy viditelné bez vynaložení většího úsilí. Většími městy je myšleno pro představu například hlavní město země Kábul, následováno také městy Jalalabad, Kandahar apod. Otevřeně uznávané „no-go“ zóny, které lze považovat za doslovná ghettá, jsou přímým následkem vyhrčené situace v zemi, kde je dokonce i policie nucena situaci do jisté míry tolerovat. Koncentrace narkomanů je v těchto zónách natolik vysoká, že operace k rozehnání takových davů zaručeně vyvolají násilí a ve finále nejsou schopny obstát jak v logistickém, tak byrokratickém měřítku. Pokud by například mělo dojít k zatčení těchto osob, je zřejmé, že v zemi nejsou prostředky k jejich trvalému, a tedy i smysluplnému zadržení. Snahy tuzemské vlády ve výstavbě odvykacích středisek se rovněž mívají účinkem, jelikož neposkytuje dostatečnou motivaci a zájem. To přirozeně vede ke snaze vlády zatajit tuto problematiku a většina reportáží je tak získána navzdory této snaze. Často je sabotována zabavením kameramanského vybavení a získaných dat přímo policií. Není tudíž vůbec žádným překvapením, že je pro žurnalisty jedinou možností snížit se k úplatkům důstojníků tuzemské policie, jednak v zájmu dovolení a místy také z důvodu ochrany před samotnými narkomany.

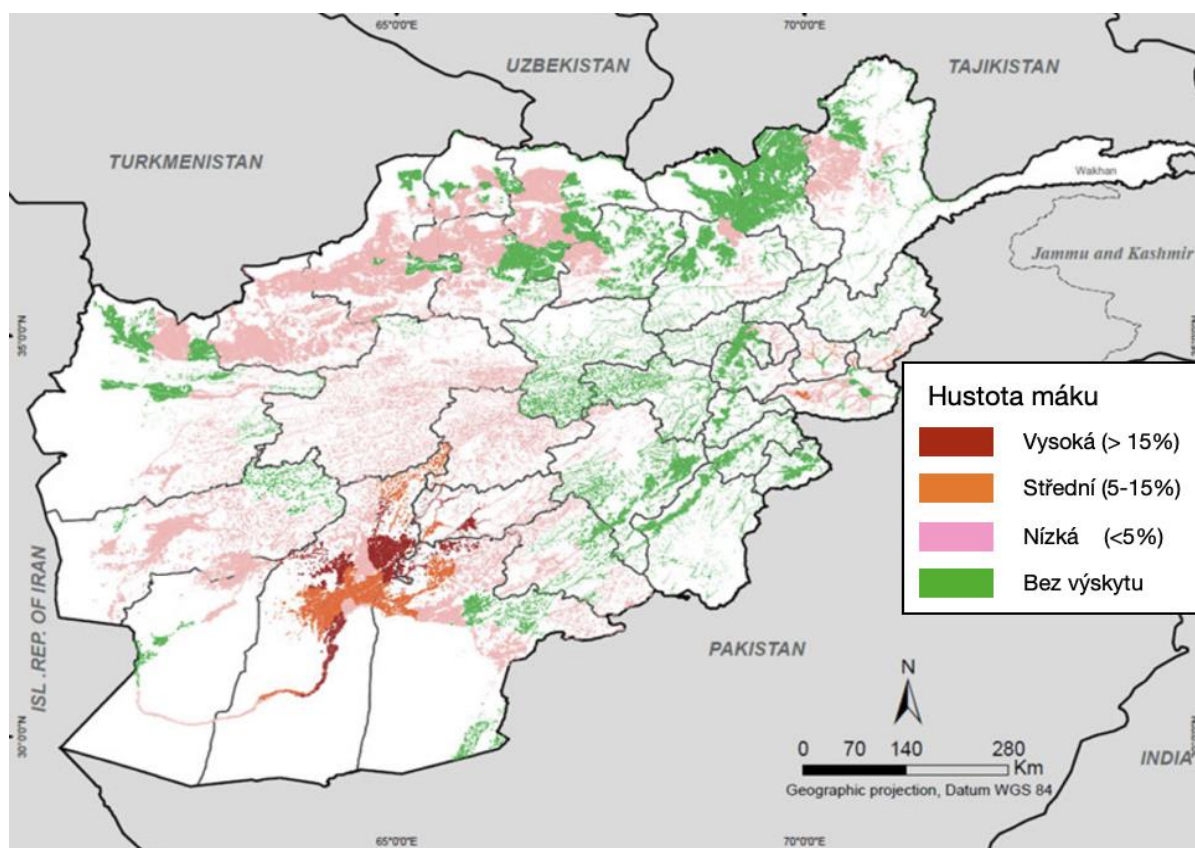
Vládní orgány se sice s problematikou distribuce opiátů potýkají, ale tyto operace se z většiny týkají přísných kontrol na stanovištích podél významných komunikací po celé zemi a namátkovými patrolami ve větších městech. Ty jsou provozovány jak policejními jednotkami, tak samotnou armádou (ANA – Afghan National Army). V případě stanovištních kontrol stojí za zmínku vynalézavost důstojníků, kteří častokrát místo bezvýsledných a zdánlivě nekonečných inspekcí vozidel využívají techniku improvizovaného „detektoru lži“. Existují zmínky o nekonvenčním způsobu dopadení pašeráků zdánlivě jednoduchým přiložením dlaně na hrud' podezřelého pro snímání frekvence tepu jeho srdce a následným pokládáním konkrétních otázek vyžadujících přesné odpovědi. Tato technika spoléhá na nedostatečnou připravenost pašeráků a nátlak rizika odhalení, zapříčiňující rozeznatelně zvýšený tep, který dokáže dát policistům náznak pro opatrnost a důvod k detailnější kontrole podezřelého. I v patrolách městy jsou velmi často dopadeni překupníci, z nichž je však málokterý reálně postižen jinak

než zabavením opiátů. Je to tak z důvodu množství opia, jenž překupníci na své osobě reálně mají. Ten je v kontextu celé problematiky častokrát totiž naprosto nepodstatný. (UNODC, 2009)

Záruba uvádí, že nejvíce se opium pěstovalo v jižních provinciích Knadahar a Hilmand, kdy právě pro Hilmand je afghánská produkce opia naprosto klíčová. Tato provincie je zemědělskou oblastí, ve které se dříve pěstovaly zemědělské plodiny, avšak v roce 2018 se v ní nacházelo přibližně 52 % vyprodukovaného surového opia. (Záruba, 2021)

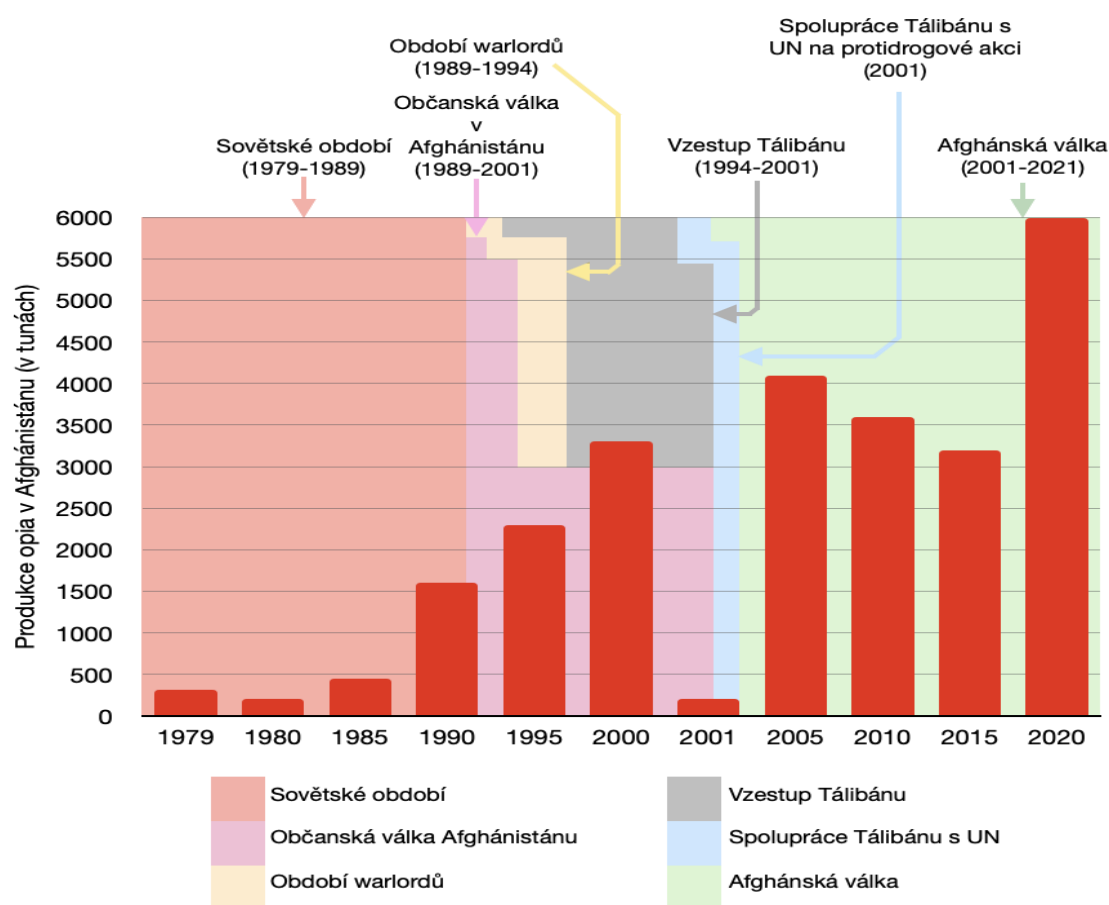
3.1 Produkce opia v Afghánistánu

Záruba ve svém článku uvádí, že s velkoprodukcí opiátů se v Afghánistánu začalo v 50. letech minulého století. Každopádně dlouhou dobu trvalo, než se z Afghánistánu stal lídr v produkci opiátů, jelikož mu konkuroval ještě Pákistán, a především již dříve zmíněná oblast zvaná „Zlatý trojúhelník“. Po vypuknutí války se Sovětským svazem, byla produkce opia jedna z hlavních cest, jak zabezpečit dostatek zdrojů pro mudžahedíny a jejich vojenské operace. Z dnešního hlediska byl objem vyprodukovaného surového opia zcela zanedbatelný, ačkoliv se velice rychle zdvojnásobil na téměř 600 tun opia za rok. (Záruba, 2021) Níže je znázorněný obrázek 10, který ukazuje největší výskyt máku na území Afghánistánu.

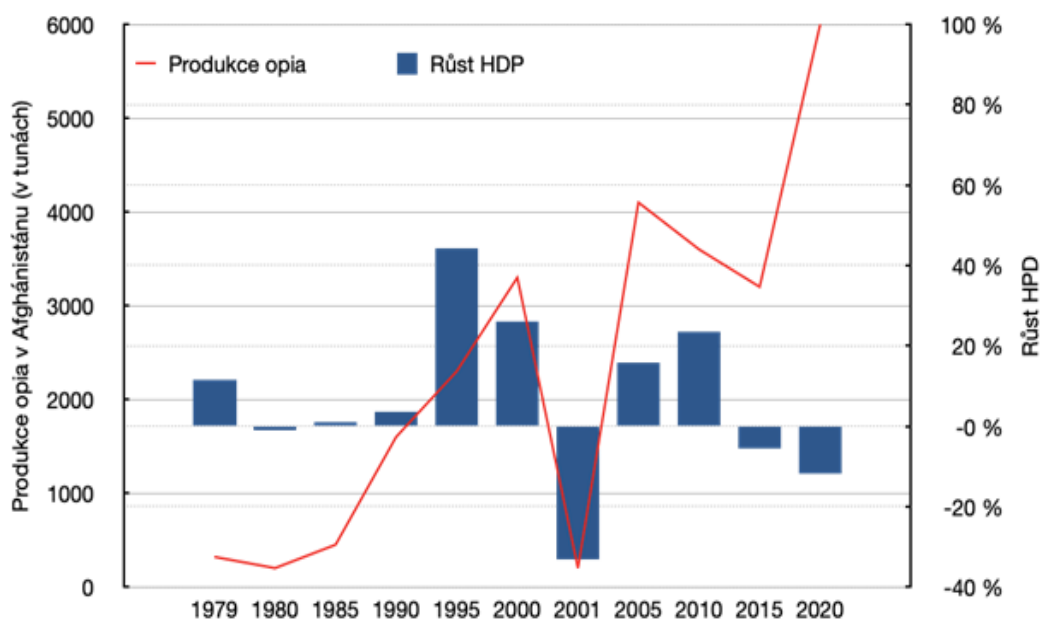

Obrázek 9: Mapa hustoty produkce máku setého (Zdroj dat: unodc.org, 2021)

V 90. letech se výroba opiátů přesídlila z jihovýchodní Asie, konkrétně z Barmy do Afghánistánu, který v současnosti zajišťuje více než 90 % celosvětové dodávky. Od roku 2006 je průměrná produkce opia v Afghánistánu přibližně 7 200 tun (celosvětová celková produkce opia je kolem 7 900 tun). Od roku 2006 se nezvedá konzumace heroinu a tím zásoby heroinu markantně převyšují celkovou světovou poptávku. Kdyby Afghánistán ukončil veškerou produkci opia, nic by se nestalo, protože je opravdu velká zásoba opiátů, která by vystačila na dlouhou dobu. Momentálně se předpovídá, že aktuální zásoby opia, které se nachází v Afghánistánu, odpovídají dvou leté světové poptávce. Konkrétně afghánské opium se stalo světovou komoditou, které ohrožuje a také se stalo mezinárodní bezpečnostní hrozbou. (UNODC, 2009) V grafu 7 je zobrazena historická produkce opia a v grafu 8 níže vliv produkce opia na růst HDP.

Graf 7: Produkce opia v Afghánistánu 1979-2020 (Zdroj dat: npr.org, Windle & James, 201), Barakat & Sultan, 2022)

Graf 8: Produkce opia v Afghánistánu (v tunách), (Zdroj dat: *macrorends.net, academia.eud, unodc.org*)

3.2 Nabídka a poptávka

Následující statistiky nejsou přesné, jedná se spíše o kalkulaci UNODC. Hodnota celosvětového trhu s opiáty dle UNODC je 65 miliard amerických dolarů. Odhaduje se, že na světě je 17,3 milionů uživatelů heroinu, 4 miliony z nich žijí v jižních a jihovýchodních částech Asie. Většina těchto uživatelů pochází také z Číny a Indie. Celkově 7,2 milionů uživatelů heroinu používá právě ten afghánský a 3,1 milionů konzumentů pochází z Evropy. V Rusku je 1,5 milionů uživatelů heroinu a zbytek je rozdělen mezi evropské státy. V Americe je momentálně 1,5 milionů uživatelů heroinu, z čeho afghánský heroin je pašován nebo převážen do Ameriky, ale do Latinské Ameriky minimálně. (UNODC, 2009)

Každý rok přibližně 3,5 tisíce tun opia proudí z Afghánistánu do zbytku světa přes své sousedy. Konkrétně 40 % přes Íránskou islámskou republiku, 30 % přes Pákistán a zbytek opia putuje přes Střední Asii (Tádžikistán, Uzbekistán a Turkmenistán) (UNODC, 2009)

3.3 Zátahy na opiátovou distribuci

Mezi lety 1996 a 2006 množství zabaveného opia vzrostlo o 116 % a množství zabaveného morfia dokonce o 279 %. V tomto období se povedlo zmenšit světovou produkci opia o 22 %. V roce 2006 více než polovina zabaveného heroinu pocházela ze tří zemí, a to Írán, Turecko a Čína. Mezi roky 2002 až 2005 bylo exportováno průměrně 375 tun heroinu ročně z Afghánistánu do zbytku světa. Podle studie UNODC je okolo 40 % (cca 150 tun) afghánského heroinu pašováno do Pákistánu. V Pákistánu je dle studií v roce 2006 odhadováno 547 tisíc heroinových uživatelů a 145 tisíc uživatelů opia, kteří dohromady konzumují přibližně 20 tun čistého heroinu ročně.

Pákistánská vláda v průměru konfiskuje 25 až 30 tun heroinu a morfinu, resp. 18 % odhadovaného toku látek do země. Množství, které není zabaveno či spotřebováno, je z Pákistánu dováženo do dalších zemí jako Írán, Afrika a státy jižní, jihovýchodní Asie a dále i do zemí středního východu. Do těchto zemí pak v důsledku z Pákistánu proputuje cca 100 tun ročně. Heroin je do těchto lokalit dovážen různě, ať už letecky, pozemními komunikacemi, tak i lodní dopravou. Jedním z největších dopravních zprostředkovatelů v těchto oblastech je Saúdská Arábie, kterou organizované drogové kartely často zneužívají k pašování do zbytku světa, hlavně tedy Afriky a Číny.

Podle dat, které Spojené Arabské Emiráty poskytly, bylo více než 50 % zkonfiskovaného heroinu namířeno právě tam. Například do Británie, Nizozemska, Německa a obecně do Evropy se nejčastěji používá letecký transport. Odhadovaná spotřeba heroinu je světově 340 tun, z toho Evropa konzumuje 26 %, poté státy Ruské federace 21 % a pak Čína 17 %. Odhadovaná spotřeba opia je odhadována ročně na 1 100 tun. Ročně je průměrně zabaveno 20 % světové produkce. (UNODC, 2009)

3.4 Trasy pašeráků v Afghánistánu

Opium a heroin je transportováno převážně po cestách mezi Afghánistánem a sousedícími zeměmi, jmenovitě se jedná o Pákistán, Írán, Tádžikistán, Uzbekistán a Turkmenistán. Mezi těmito zeměmi je 14 oficiálních hranic a poté dalších 500 odhadovaných, které nejsou oficiální. Od roku 2007 je pěstování máku soustředěno hlavně v jižní a západní části Afghánistánu. Převážení heroinu uvnitř Afghánistánu je zprostředkováno pozemní dopravou, k níž používají běžné silniční úseky, přičemž v Afghánistánu jsou silniční kontroly při každém vstupním bodu do každé provincie. Napříč tomu Afghánská vláda zkonfiskuje stále pouze 1 % opia ročně. Jakmile afghánské opium dosáhne severního Afghánistánu, především pak Badakšanu a provincie Takhar, tak kvůli tamnímu terénu je exponenciálně těžší překazit, či zastavit pašování.

V Afghánistánu je více než 100 aktivních laboratoří, ale to je s největší pravděpodobností chabý odhad a reálně je jich násobně více. Kvůli malému rozsahu a velikostem těchto laboratoří je relativně lehké je schovat. Mnoho laboratoří je například maskováno uvnitř dodávek. (UNODC, 2009)

3.5 Politické a ekonomické aspekty produkce opia v Afghánistánu

Obchod s drogami je jako spojení ilegálních nákupů, transfery zbraní, obchody s lidmi a všudypřítomná je především korupce. Právě díky korupci vzniká samotný organizovaný zločin. Vlivem uplácení a pronikání osob spojených s danou trestnou činností do struktur policie, soudů či jiných státních orgánů může organizovaný zločin být tolerován, popřípadě poskytovat zločincům lepší informovanost o postupu policie. (student summit, 2019) V minulosti příjmy z farmy opia v roce 1990 činily pouhá 3 % HDP Afghánistánu. V roce 2003 představovaly jednu sedminu celkového HDP. Afghánská ekonomika rostla společně s celosvětovou poptávkou po opiu a zároveň jeho produkce v jiných zemích klesala. Úspěšný boj jiných zemí však dal impuls k růstu a ukotvení v Afghánistánu, kde řešení, která fungovala jinde jsou v Afghánistánu neefektivní. (Malikyar, 2020)

Podmínky pro šíření opia jsou pro boj proti němu nepříznivé. V Afghánistánu je velmi slabé vládnutí a díky slabosti státu opium podkopává ekonomiku i politiku. Externí aktéři sice navrhnou určité strategie, ale ve skutečnosti neexistuje žádný plán pro řešení problému s narkotiky takového rozsahu. Afghánistán má nevýhodu oproti jiným zemím, kde by tyto metody fungovali, protože je vážně oslaben dlouhodobým konfliktem a nestabilní vládou. Například Írán utlumil výrobu během pouhého roku. Dále země Pákistánu a Thajska, které uplatňovali eliminační strategii, kdy poskytovali farmářům alternativní živobytí. (Malikyar, 2020)

Rok 2020 byl pro Afghánistán velmi náročný a skončil s významnými ekonomickými a rozvojovými problémy. Kvůli politické změně, která nastala 15. srpna 2021, nastoupil do čela Talibán, který ještě nebyl na mezinárodní politické scéně uznán. Nejistota, která nastala, vedla k zastavení mezinárodní pomoci, a také zmrazení rezerv držených v zahraničí. Zahraniční pomoc, která dříve tvořila přibližně 40 % HDP měla významný dopad na ekonomiku, která již byla v poklesu. Ohledně aktuálních informací omezení zaměstnávání žen může snížit HDP Afghánistánu až o dalších 5 %. (UNDP, 2021) Datum 15. srpna 2021, nezměnil jen politiku, ale spustil i složitou ekonomickou krizi. Například jak už zmíněné zastavení pomoci, dále velké narušení základních služeb, a to včetně základní zdravotní péče a vzdělání, které byli dříve závislé na mezinárodní podpoře. Dalším bodem je třeba ztráta přístupu

k zámořským aktivům centrální banky, zastavení mezinárodních plateb korespondenčními bankami, kvůli obavám z boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu. (World Bank, 2004)

Případová studie z roku 2011 uvádí, že korupce v Afghánistánu je všudypřítomná a mnoho Afghánců se obrátilo na vládu Talibanu, protože vláda nebyla úspěšná při vytváření konzistentních a vymahatelných pravidel. Dokonce v roce 2009 zařadila Transparency International⁵ Afghánistán na 176. místo ze 180 zemí, na základě indexu vládní korupce. (Pike, Brown 2011)

3.6 Sociální aspekty produkce opia v Afghánistánu

Sociální aspekty v Afghánistánu jsou velmi komplikované. Human Rights Watch na svém webu uvádí, že podle Asistenční mise Organizace spojených národů v Afghánistánu (UNAMA) byl Talibán zodpovědný za 45 % útoků, které způsobily úmrtí a zranění civilistů v prvních devíti měsících roku 2020. Dále taky zmiňuje útoky ze strany Islámského státu v provincii Khorasan (ISKP) a afghánské odnože Islámského státu (ISI). Obě teroristické organizace nakonec ustoupily, ale stále byly zodpovědné za několik smrtících bombových útoků, kde konkrétně ženy a děti tvořili více než 44 % všech civilních obětí. (HRW, 2022)

Mnoho lidí pohybujících se za hranici chudoby závisí na opiu jako na živobytí. Mnoho venkovských domácností se zabývá pěstováním máku a mnoho z nich se také zabývá společnými plodinami nebo nájemními smlouvami, které vyžadují pěstování opia, což je prakticky jediný prostředek, kterým mohou získat přístup k úvěrům a půdě pro zemědělství. (World Bank, 2004)

Ohledně farmářské motivace existuje mnoho zásadních důvodů, proč zemědělci pěstují mák. Jeho pěstování je například důležitým prvkem ve strategiích pěstitelů máku pro mix plodin a řízení rizik, přičemž někteří farmáři se na opium specializují z nutnosti, ale jiní pěstují mák jako jednu z několika plodin odrážejících strategii diverzifikovaného pěstování. Pro většinu chudých venkovských domácností je příjem ze mzdy důležitější než příjem na farmě. Těží tak z vysoké poptávky po pracovní síle při pěstování a sklizni máku. Produkce opia nebo související námezdní práce poskytuje zajištěnou hotovost, za kterou lze nakupovat jídlo. Podporuje tak vlastníky půdy k tomu, aby část své půdy sdíleli pro pěstování máku, což šíří riziko a zároveň poskytuje ostatním domácnostem přístup k půdě a vodě prostřednictvím sdílení plodin. Dále mnoho chudších zemědělců uvádí, že jsou povinni mák pěstovat, přestože o tom mají pochyby kvůli vysokým dluhům, které je ve skutečnosti k pěstitelství tlačí. Tato fakta naznačují složitost motivace farmářů a domácností, kdy mák umožnil některým lidem, ne nutně chudým zbohatnout, ale pro mnohem více lidí se opiová ekonomika stala důležitým zdrojem příjmu a

⁵ Transparency International – Přední britská nezávislá protikorupční organizace

pomoci vyrovnat se s chudobou a snížit zranitelnost, které čelí. Mnoho lidí se však utápí ve vzrůstající závislosti na opiové ekonomice. Především prostřednictvím dluhů souvisejících s opiem, a přitom nedosahují významného zisku. (World Bank, 2004)

Například organizace Afghanaid funguje už od roku 1983, kdy byla registrována jako britská charitativní a rozvojová organizace. Otevřela si kancelář v Pákistánu pro práci s afghánskými uprchlíky ze sovětského konfliktu. Nejvíce tato organizace pracuje s venkovskými muži, ženami a dětmi z nejvíce zaostalých regionů Afghánistánu a snaží se identifikovat jejich nejnaléhavější potřeby. Jedná se o domácnosti, které mají v čele ženu či staršího, chronicky nemocného či handicapového člena rodiny. Dále velkou pozorností organizace věnuje prosazování práv a posílení postavení žen ve společnosti. Na svých stránkách uvádějí, že všechny jejich projekty jsou podpořeny cíli udržitelného rozvoje Organizace spojených národů. (Afghanaid, 2021)

Pro farmářské rodiny žijící na venkově v Afghánistánu může být život těžký, protože díky změně klimatu je počasí čím dál tím více nepředvídatelné, tudíž žít se z půdy je čím dál těžší, a proto se tyto rodiny uchýlí k pěstování opiového máku, který je odolný vůči počasí i škůdcům. Právě organizace Afghanaid spolupracuje s partnery a řeší tento problém tak, že je rodinám schopná poskytnout alternativní možnosti obživy. Konkrétně podporuje farmáře v Badachšánu, Takharu a dále ve vzdálených chudších provinciích v severovýchodním Afghánistánu. Poskytuje nástroje a školení v legálních alternativách, jako je pěstování léčivých rostlin nebo brambor s cílem snížit produkci opia v Afghánistánu. (Afghanaid, 2021)

Kombinace klesajících příjmů a rostoucí populace může ještě více zhoršit chudobu. Afghánistán se sotva vzpamatoval z velkého sucha v roce 2018, které se považuje za nejhorší, jaké země za desítky let zažila. Každopádně se očekává, že rekordních téměř 23 milionů lidí budou potřebovat potravinovou pomoc, protože ceny potravin a pohonných hmot prudce vzrostly, zatímco mzdy klesly. A právě díky již zmiňované nezaměstnanosti žen se může chudoba během příštích několika let zdvojnásobit. (UNDP, 2021)

3.6.1 Humanitární krize

Od 15. srpna roku 2021, kdy převzal moc Tálibán nad Afghánistánem země prožívá stále prohlubující a smrtelnější humanitární krizi. Podvýživa narůstá v celé zemi a téměř 95 % domácností se potýká s nedostatečnou zásobou potravin. Humanitární organizace varovaly před obrovským rozsahem krize a afghánské děti umírají hlady téměř každý den. Mezinárodní záchranný výbor dospěl k závěru, že aktuální situace s humanitární krizí může vést k více mrtvým než za posledních dvacet let

války. (HRW, 2022) Na druhou stranu navzdory zhoršené situaci Rozvojový program OSN (UNDP) předpovídá, že do poloviny roku 2022 by Afghánistán mohl čelit „univerzální chudobě“⁶. (Disaster Philanthropy, 2022)

Dvacetileté spory, opakující přírodní nebezpečí, neuvěřitelné sucho, chudoba, potravinová nejistota, a nakonec pandemie COVID-19 vedly k tomu, že miliony Afghánců potřebují humanitární pomoc. Tuto pomoc momentálně potřebuje více než polovina populace země. (Disaster Philanthropy, 2022) Ačkoliv humanitární krize ovlivní všechny, ženy a dívky čelí ještě větším překážkám. Konkrétně při získávání jídla, zdravotní péče či finančních zdrojů. Omezení u většiny placených zaměstnání měli ničivý dopad na domácnosti, kde ženy poskytovaly hlavní příjmy. Zdravotní péče a celkově zdravotní systém se do jisté míry zhroutil, což má negativní dopad na zdraví matek a kojenců. Talibán po uzavření dívčích škol znemožnil ženám právo na vzdělání a díky eskalující chudobě se zvýšilo riziko dětských sňatků. Dle informací, které poskytli humanitární skupiny a média, tak rodiny začali s prodejem dívek na svatbu, a to ze zoufalství, aby získaly jídlo nebo splatily dluhy. (HRW, 2022)

S humanitární krizí v Afghánistánu pomáhá organizace UNHCR (Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky). Jsou ochotni zůstat a poskytnout pomoc potřebným Afgháncům se životem zachraňujícím přístřeškem, podporou zateplení, vodou a základními pomocnými prostředky. Nejvíce zintenzivnili svou pomoc v zimním období, kdy byly potřebné kritické předměty pro domácnost, jako jsou přikrývky, sporáky, solární svítidla, podpora pro vytápění a mnohem více. UNHCR má také prioritně snížit riziko šíření COVID-19. Dále poskytuje kbelíky a kanystry pro rodiny, které mají špatný přístup k čisté vodě, a právě proto zřídili stanice na mytí rukou. Distribuuje také hygienické sady včetně mýdel a roušek. (UNHCR, 2021)

3.6.2 Dopady výroby drog na práva žen

Ženy byly hodně dlouho považovány za slabší pohlaví a neměly rovnocenné postavení s muži, což pohoršuje spousty lidí a organizací na celém světě, jelikož dodržování práv žen je globální standard a mělo by se týkat i těch méně rozvinutých zemí. (lidskaprava.cz) Vládou podporovaná delegace na vnitroafghánská jednání zahrnovala mezi všemi 21 členy pouze 4 ženy, v týmu Talibánu nebyly ženy žádné. V únoru roku 2020 byl zaznamenán mírný nárůst registrovaných případů násilí na ženách, co zahrnovalo vraždy, napadení a znásilnění. (HRW, 2022)

Ženy každopádně hrají velmi důležitou roli v pěstování máku v severovýchodním Afghánistánu, zatímco v jižním Afghánistánu jsou obecně konzervativnější. V regionu se ženy nepodílejí přímo na

⁶ Univerzální chudoba označuje osoby, které žijí z 1 USD na den nebo méně

pěstování opiového máku, ale spíše nepřímo přípravou jídel pro námezdní dělníky. Přestože ženská práce při pěstování máku byla tradičně neplacená, místní nedostatek pracovních sil vedl k tomu, že ženy v provinciích Badachšán a Tachár poprvé dostaly mzdy. To je navíc k tradičnímu právu žen v mnoha oblastech, naposledy projít již sklizenými opiovými poli, aby nasbíraly to, co zbylo. Je tragické, že se dcery někdy provdají, aby vyrovnaly nezaplacené dluhy denominované opiem. (World Bank, 2004)

Právě Taliban byl velmi proslulý porušováním práv žen, když vedl Afghánistán v letech 1996 až 2001. Když se tedy Taliban v polovině srpna 2021 opět dostal k moci nad Afghánistánem, začal tvrdý útlak proti ženám a dívkám. Za méně, než sedm měsíců od převzetí moci se uzavřela většina dívčích středních škol, omezil se pohyb žen, zakázaly se ženské sporty, zakázala se ženám většina placených zaměstnání a spousta dalších omezení. (HRW, 2022). Nejnovější informace ukazují, že školy v Afghánistánu byly v březnu roku 2022 znovu otevřeny, ale dívkám ze 7. až 12. tříd bylo zabráněno v návratu do tříd. (UNICEF, 2021)

Ohledně sexuální orientace a genderové identity Afghánistán v únoru roku 2018 přijal nový trestní zákoník, který výslovně kriminalizuje konsenzuální vztahy mezi osobami stejného pohlaví. Sexuální vztah mezi ženami se trestá až jedním rokem odnětí svobody. Sodomie se trestá až dvěma roky odnětí svobody. (HRW, 2022)

3.6.3 Drogy a obchod s lidmi

Při výrobě narkotik a při jejich velkých dopadech na životní prostředí má obchodování s lidmi dlouhou historii v zejména chudých a zaostalých zemích. Obchod s lidmi se dnes považuje za třetí největší trh světa. Tento nezákonný obchod je problémem i Afghánistánu a je to podmíněné zejména díky válečným konfliktům. Při obchodování s lidmi se většinou jedná o zaměření na otroctví, sexuálně orientovanou nucenou práci či vykořisťování chudých. Dále může obchod s lidmi zahrnovat vynucené sňatky, odebírání lidských orgánů, přenos a pronájem embryí, nutit je tvrdě pracovat v továrnách, restauracích, farmách, uhelných dolech a další. (Malikyar, 2020)

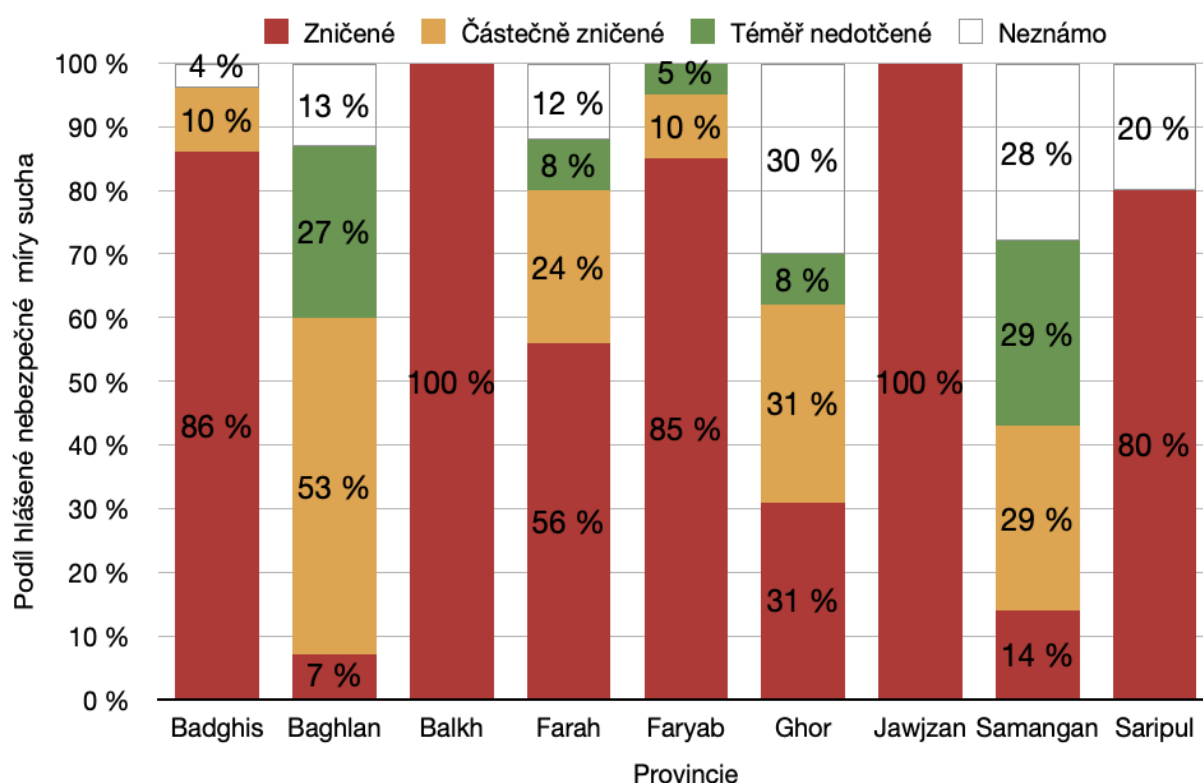
3.7 Environmentální aspekty

Organizace RAND⁷ v roce 2015 uvádí výsledky, kdy se zemědělcům výrazně více vyplatí pěstování opiového máku nežli pěstování pšenice, a to pro všechny typy vlastníků půdy. Každopádně pokud

⁷ RAND – Americká nezisková organizace a výzkumná instituce

nemá vlastníky půdy dostatek domácí pracovní síly, dle organizace by měl vlastník raději vstoupit do dohody o obdělávání akcí, než by jako vlastník pěstoval opium. Pokud vlastník nemá zmiňovanou pracovní sílu, aby mohl zasadit a udržovat jeden hektar opiového máku, musí přivést pomoc zvenčí. Například herbicidy mohou pomoci a být prospěšné pro pěstování opiového máku, tak i pro pěstování pšenice. (RAND, 2015)

Každopádně nenáročná plodina máku setého vyžaduje velké množství vody. Opium je odolné proti suchu ve srovnání s pšenicí, ale není odolné proti až tak silnému suchu, které pustošilo Afghánistán. Opium nabídne výnos i když v průběhu pěstebního cyklu je voda zanedbána oproti pšenici, která by za daných podmínek vynesla velmi málo. Avšak pokud opium dostane správné množství vody v určitý čas, jeho výnosy se výrazně zvýší. Taktéž při použití vyhovujících hnojiv se výnosy zvyšují a pro zemědělce má pozitivní ekonomickou návratnost. Řešením by byl zavlažovací systém půdy, který je sice dražší, ale byl by vhodný z důvodu měnících se podmínek v Afghánistánu, jako je hrozba změny klimatu, rostoucí teploty či nečekaných záplav a sucha. Za dob Sovětského svazu bylo používáno přibližně 800 m³/ha vody na zavlažování. Právě kritické období, kdy opiový mák potřebuje velké množství vody je během fáze rychlého vegetativního růstu od výkvětu stonku až po výkvět tobolek. V období vegetativního růstu mák potřebuje vlhkost půdy okolo 70 až 80 % a mírné teploty. Ke konci období růstu potřebují horké a suché počasí, které zvyšuje obsah alkaloidů. (Fishstein, Mansfield, 2016)

Graf 9: Podíl sucha a jeho vliv na krajinu. (Zdroj dat: unodc.org)

Velká sucha, která Afghánistán postihla v roce 2018 oslabily obyvatelstvo a jeho schopnost odolávat ekonomickým a ekologickým hrozbám. Sucho zhoršilo podmínky potravinové nejistoty už tak chudého obyvatelstva. I přes všechno sucho a zasycený trh s opiem, se opiáty staly v roce 2018 zásadním pilířem afghánské ekonomiky, která pronikla do venkovské společnosti. Hodně farmářů se stalo závislých na příjmu z opiového máku, aby si udržely své živobytí. Taktéž sucho zlikvidovalo zemědělský sektor a mělo ničivé dopady na úrodu a dobytek. V grafu 9 je vidět podíl nebezpečného sucha.

Z grafu 9 dále vyplývá, že nejvíce zničená krajina z více než 80 %, je v oblasti provincií Balkhm, Badghis, Saripul, Jawzjan a Faryab. Naopak největší podíl téměř nepoškozené krajiny se nachází v provinciích Baghlan, Farah, Ghor a Samangan.

Případová studie provincií Badghis, Badachshan a Hilmand uvádí, že dopad sucha na pěstování opiového máku byl viditelný v celé zemi, ale neovlivnil pěstování se stejnou závažností ve všech provinciích. Například místní klima, zemědělské postupy či dostupnost vody mělo pozitivní vliv na sklizeň opia v dané zemi. (UNODC, 2011)

Dalším negativním environmentálním dopadem nelegálně pěstovaného opiového máku jsou účinky na člověka, lesy, řeky, biologická rozmanitost a vody. Opiovému máku se nejlépe daří v chráněných oblastech a biodiverzitě. Dále obchodování s lidmi ze sociálního pohledu je jedna z největších hrozeb pro lidstvo i přírodu samotnou. Důvodem je, že skupiny obchodníků s lidmi hrají významnou roli při ničení bohatých ekosystémů, lesů, přírodních rezervací a ekosystémů plání, včetně léčivých rostlin. Pěstování, výroba a celkově užívání drog také poškozuje životně důležité zdroje, které v různých podobách souvisí s lidským životem. Odlesňování, ničení půdy či vodních zdrojů, ničení vzácných rostlin a hmyzu pomocí chemikálií.

Jak už jsem zmínila, narkotika jsou jedním z hlavních problémů životního prostředí a přímo Afghánistán je pokrytý asi ze 3 % lesy. Bohužel za posledních desítek let zůstalo asi 1,7 % lesního porostu. Nejviditelnějším environmentálním efektem pěstování máku je deofrestace. Ta vede ke snížení hlavních zdrojů a látek, které živé organismy potřebují k životu, včetně lidského zdraví a lidské obživy.

Dále při přítomnosti toxických chemikálií v půdě, ve vysokých oblastech, kde se opium vyrábí a zpracovává, představuje velká rizika pro lidské zdraví a ekosystém. Tisíce tun či litrů použitých chemikálií zůstávají každoročně jako odpad ve výrobních a zpracovatelských provozech.

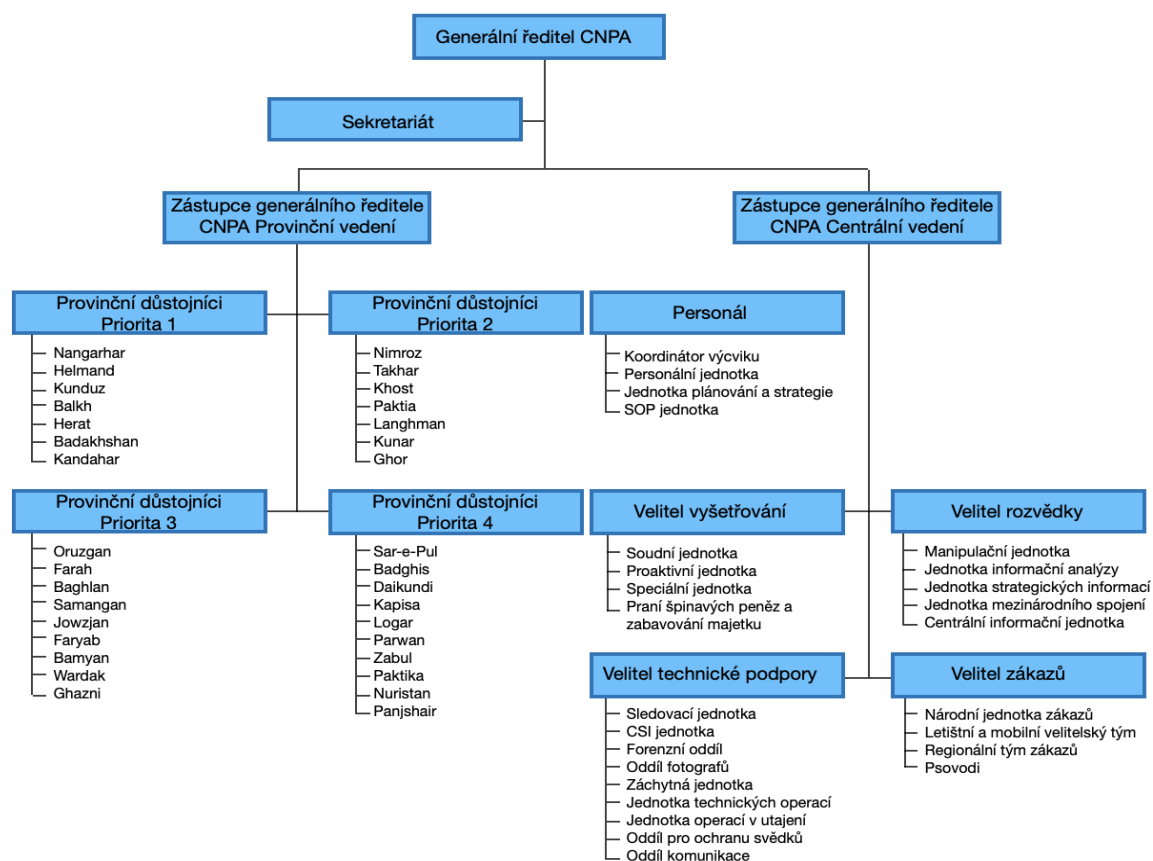
Škody způsobené na volně žijících zvířatech, vegetaci, vodních živočichů nebo ptactvu lze pozorovat v oblastech poblíž laboratoří.

Pěstování opia v Afghánistánu má negativní dopad na rozvoj krajiny, a proto Valné shromáždění Komise OSN pro drogy a kriminalitu učinilo všechny země odpovědnými za spolupráci v oblasti obchodu s drogami. Nové trasy pro obchod s drogami jsou zapříčiněny určitým omezením obvyklých tranzitních tras. Tyto trasy jsou jedním z faktorů pokračování války a často zde probíhají ozbrojené konflikty, právě kvůli zmíněnému tranzitu a přepravě narkotik. Trestné činy způsobené obchodováním s drogami byly spáchány na odlesňování, nezákonné zásahy do přírodních rezervací a oblastí těžebních dolů. Tento proces také ovlivnil všechny ekosystémy země, rozmanitost života a pohoří v zemi. (Malikyar, 2019)

4 Organizace potírající producenty opiátů

4.1 Pokusy o boj s výrobou opia v Afghánistánu

Pokusů o kontrolu produkce opia od počátku 90. let bylo nespočet, ale každý z nich byl v konečném důsledku neúspěšný. Příkladem byly dva projekty realizované UNODC (Program kontroly drog a rehabilitace venkova 1989-96 a Projekt snižování opiového máku 1997-2000). Tyto projekty měly od samého začátku malou šanci na úspěch, protože byly realizovány oblastech, kde byla produkce opia zakořeněna dlouhé roky a postrádaly důležitou politickou podporu. Obrázek 11 ukazuje organizační struktury protidrogové policie v Afghánistánu.

Obrázek 10: Organizační struktura Afghánské národní policie ministerstva vnitra (CNPA) (Zdroj: unodc.org)

4.2 Taliban

V roce 2000 vyhlásil režim Talibanu úplný zákaz pěstování opiového máku. Tento příkaz byl prosazovaný v kombinaci náboženských poselství, přísných sankcí, hrozeb a slibů, že mezinárodní společenství poskytne rozvojovou pomoc. Díky zákazu výroby opiátů v oblastech kontrolovaných Talibanem klesla na zanedbatelnou úroveň. Údajně podle pozorovatelů šlo o kombinaci pokusů vyzvednout rozvojovou pomoc z mezinárodního společenství a získat oficiální uznání vlády Afghánistánu od OSN, manipulovat s cenami opia a vyhýbat se mezinárodním sankcím, které měly být uvaleny. Taliban také oznámil zničení 25 tajných laboratoří v oblasti jejich kontroly. Zničení laboratoří nakonec jen vedlo k přesunu laboratoří na sever, kde konkrétně v Badakšanu vznikl velký počet laboratoří.

4.3 Komise OSN pro narkotika (CND)

Dne 7. září 2002 vydala vláda nařízení o zákazu výroby opiového máku pro sezónu 2002/03. Podle CND bylo zničeno 21 430 ha máku. Navzdory programu se však produkční plocha v roce 2002/03 zvýšila až o 8 % na 80 000 ha. V některých provinciích mělo vymýcení alespoň krátkodobý účinek, ale jinde se produkce rozšířila do nových oblastí a provincií. Potvrdila se hypotéza, že účinkem zákazů opia a programů eradikace v první řadě nebylo snížení celkové plochy nebo produkce, ale spíše přesun do jiných oblastí, kde je vymáhání práva slabší či ústup do okrajovějších a vzdálenějších výrobních oblastí. (Ward, Byrd, 2004)

4.4 Ministerstvo pro boj s narkotiky (MCN)

Implementace různých prvků Národní strategie pro kontrolu drog (NDCS) bude záležitostí ministerstev a organizací zapojených do poskytování protidrogové politiky. Systém monitorování pokroku při implementaci NDCS a podávání zpráv o pokroku předsedovi, Kabinetu a Národnímu shromáždění v pravidelných intervalech bude řídit MCN. Tento mandát je zakotven v zákoně o boji proti narkotikům, v němž se uvádí, že MCN existuje „za účelem koordinace protidrogové politiky vlády Afghánské islámské republiky a fondů.“ (NDCS, 2006)

Boj proti narkotikům není pouze v kompetenci MCN, je to odpovědnost každého ministerstva, jehož činnost přispívá k případnému výstupu nebo na něj má vliv. Tato odpovědnost je zakotvena v zákoně o omamných látkách. Kromě MCN jsou za vzájemnou spolupráci odpovědné další orgány a instituce v Afghánistánu, mimo jiné ministerstvo vnitra, ministerstvo financí, ministerstvo obrany, ministerstvo zahraničních věcí, ministerstvo pro Hajj a Awqaf, CNP-A, afghánská národní policie a Národní ředitelství pro bezpečnost, které si vzájemně pomáhají při plnění svých povinností a koordinačních činností. Totéž platí o mezinárodních organizacích a bilaterálních dárkách. Aby mohl být

NDCS zaveden, budou muset všechna ministerstva a mezinárodní partneři zvážit, jaký dopad budou mít jejich programy na boj proti narkotikům. (NDCS, 2006)

4.5 Projekty Afghánistán – UNODC

První vytvořený projekt UNODC (Posílení kapacit pro vymáhání práva v oblasti narkotik v Afghánistánu) byl financován vládami Spojeného království, Rakouska a Japonska. Byl vyvinut za účelem pomoci při budování afghánských národních protidrogových jednotek. Tento projekt měl zahrnovat stavbu a přestavbu Operačního velitelství Counter Narcotic Police-Afghanistan (CNP-A) a plně vycvičená a vybavená Vyšetřovací jednotka CNP-A. Mělo být po celém Afghánistánu zřízeno sedm provinčních satelitních kanceláří. Podle afghánského práva je CNP-A zřízen jako nezávislý orgán, avšak v rámci organizační struktury Afghánské národní policie Ministerstva vnitra.

Druhý vytvořený projekt UNODC (Prosazování protidrogového zákona – oddělení pro zákaz) byl financován Spojenými státy (USA) a byl vyvinut za účelem vybudování vysoce kvalifikované Národní jednotky pro zákaz (NIU) v rámci struktury CNP-A. USA se zavázalo vycvičit elitní síly schopné provádět zabavení, razie a zatýkání s vysokými hodnotami cílů.

Třetí Afghánský projekt obchodu s opiáty (AOTP), který UNODC označili vzhledem k závažnosti problému monitorování afghánských opiátů za prioritu. Specializovaný projekt byl založen v roce 2008, aby mohl monitorovat a lépe porozumět globálnímu dopadu afghánských opiátů. Tento projekt si klade za cíl řešit potřebu systematických, komplexních a konsolidovaných analytických informací o trendech v celosvětovém nelegálním obchodu s afghánskými opiáty s cílem projektu také zvýšit kapacitu výzkumu drog v zemích nejvíce postižených afghánskými opiáty a zvýšit povědomí o potřebách dat a informací na podporu výzkumu obchodu s opiáty. (UNODC, 2022)

UNODC dále uvádí několik uskutečněných schůzek zaměřujících se na problematiku drog, kterých se účastnila afghánská delegace v čele s generálním ředitelem CNP-A v doprovodu zástupce afghánské pohraniční policie, afghánské ministerstvo financí a UNODC Afghánistán. Dalším zasedáním je například Pařížský pakt. Iniciativa Pařížského paktu byla svolána, aby spojila země postižené afghánským obchodováním s heroinem. (UNODC, 2006)

4.6 EastWest institute

Mezinárodní nezisková instituce EastWest v roce 2012 svolala setkání společně s americko-ruskými pracovníky pro afghánské obchodování s narkotiky. Vzhledem k odchodu NATO z Afghánistánu v roce 2014, plánovanému stažení vojáků Spojených států. Přetrvávajícímu napětí v bilaterálních vztazích mezi USA a Ruskem bylo setkání vhodnou příležitostí pro experty zvážit

konstruktivní způsoby, jak by Spojené státy a Rusko mohly spolupracovat na řešení problémů ohledně výroby opia, heroinu a obchodování s nimi v Afghánistánu. Skupina byla sestavena z odborníků pocházejících z USA a Ruska, kteří vypracovali seznam hrozeb, týkající se široké škály problémů, které pro oba státy představuje obchodování s narkotiky z Afghánistánu. Bylo rozšířeno očekávání, že bezprostředně po vystoupení NATO a snížené přítomnosti amerických jednotek, dojde ke zvýšení množství vyprodukovaného máku a zvýšení role opia v ekonomice Afghánistánu. Diskutovalo se také o ochotě a schopnosti afghánských národních sil převzít významnou protidrogovou roli. Dále odborníci diskutovali o tom, jak by Rusko a Spojené státy mohli potlačit poptávku protidrogové strategie. (EastWest, 2012)

V roce 2013 stále přetrvávala spolupráce i navzdory napětí mezi Ruskem a Spojenými státy v oblasti boje proti narkotikům. Zpráva EastWest Institute Afghan Narcotrafficking: A Join Threat Assessment se zaměřuje na vážné hrozby, kterým tyto dvě země čelí v důsledku přílivu drog z Afghánistánu a jeho korozivního dopadu na samotný Afghánistán. (Millerova, 2013)

EastWest Institute vydal v roce 2016 novou zprávu, která ukazuje, že snahy přeformulovat debatu a praxi provádění rozvoje v oblastech pěstování plodin Afghánistánu nebyly úspěšné. Zpráva poukazuje na kritické nedostatky alternativního rozvoje a uvádí doporučení pro budoucí postupy provádění vývoje v afghánském drogovém prostředí. Experti došli k názoru, že alternativní rozvojové programy určené k povzbuzení farmářů v Afghánistánu k přechodu od pěstování opiového máku mají spornou úspěšnost. Dále dospěly k závěru, že optimální strategií do budoucna je “mainstreaming proti narkotikům”. Tento přístup zdůrazňuje mnohovrstevnatou roli, kterou hraje produkce opia v obživě venkova, v kontextu rozvoje venkova, a zároveň uznává, že úsilí v Afghánistánu se musí zabývat širší politickou ekonomikou integrovanou napříč národní rozvojovou politikou. (Jarzebowski, Bricktva, 2016)

4.7 RAND corporation

RAND corporation je organizace vytvořená po druhé světové válce a stala se nezávislou neziskovou organizací. (Rand, 1994). Organizace má pod sebou 7 programů pro rozvoj venkova v Afghánistánu, které byly realizovány v období od roku 2004 do roku 2014. Například – poskytování dotovaných kvalitnějších osiv, hnojiv a krmiv. Jedním z největších projektů bylo již už zmíněné dotování a distribuce semen a hnojiv pšenice vyšší kvality. Tento projekt zaměřil na 110 500 farmářů, kteří obdrželi semena a hnojiva. Někteří z nich také absolvovali školení o správném používání. Díky dotovanému osivu pšenice a hnojiva se přispělo ke zvýšení výnosů pšenice. Ačkoliv zemědělci zaznamenali zvýšené výnosy, tak podle hodnotící zprávy se program potýkal s problémy zajistit, aby dodavatelé skutečně poskytli osivo vyšší kvality, na které byli nasmlouváni. Taktéž projekt poskytl

značné množství krmiva zdarma pastevcům a farmářům během krutých zim, které byli v letech 2006 až 2008. Projekt byl navržen tak, aby byl udržitelný, ale aby také pomohl domácnostem překonat obtížné období. (RAND, 2015)

Organizace RAND v roce 2015 vydala zprávu, kde identifikovala příčiny pěstování opiového máku v jižním Afghánistánu. Účelem této studie bylo, se zaměřit na konkrétní 2 provincie, jelikož tvoří dohromady velkou většinu veškerého území pěstování opiového máku v Afghánistánu. Studie uvádí několik možných poznatků, které by mohli mít určitý vliv snížení produkce opia v Afghánistánu. Například hnojivo - distribuce dotovaných hnojiv by mohla mít mírný hmatatelný dopad na příjmy zemědělců, není však jisté, zda se sníží pěstování máku. Druhým faktorem je zemědělské vybavení, kdy programy, které dotují nákup traktorů a vodních čerpadel, mohou zvýšit příjmy farem, ale nemusí vést k omezení pěstování opiového máku. Dalším faktorem je infrastruktura. Dobře udržované zavlažovací systémy a silnice by mohly pomoci zvýšit příjmy na venkově, ale taktéž by mohly ovlivnit pěstování máku setého (i zvýšit jeho pěstování). Silnice mohou snížit náklady na přepravu těžších plodin, ale také snížit náklady na přepravu opia. Dalším aspektem jsou tržní vazby. Vytváření a rozšiřování vazeb mezi zemědělci a komerčními trhy je nezbytným krokem pro rozvoj komerčního zemědělství v Afghánistánu a mohlo by odrazovat od pěstování opiového máku. (RAND, 2015)

Účelem studie bylo informovat o návrhu a vývoji udržitelných programů s cílem přimět zemědělce v jižním Afghánistánu, zejména tedy v provinciích Helmand a Kandahár, aby pěstovali méně opiového máku. Studie zkoumala a identifikovala informace o tom, jak se zemědělci rozhodují přidělovat půdu opiovému máku a dalším plodinám, včetně faktorů, které tato rozhodnutí řídí. Přístup založený na faktorech vytváří most mezi návrhem programu a rozhodnutími farmářů pěstovat opiový mák, což by mělo pomoci afghánské vládě a dárcům vyvinout účinnější programy na omezení pěstování máku. (RAND, 2015)

Souhrn studie poznamenal, že všechny farmářské domácnosti fungují v podmínkách značného rizika a nejistoty. Studie se zaměřovala na hodnocení účinků programů na rozhodnutí afghánských farmářů pěstovat opiový mák, nikoli na dosažení explicitních cílů programu, a proto by nehodnotili program jako „neúspěšný“, pokud neexistuje žádný důkaz, že vedl ke snížení pěstování opiového máku. (RAND, 2015)

Diskuze

Snížení produkce opia je jednou z největších výzev, kterým Afghánistán čelí. Opium je pro makroekonomiku zásadní, protože přispívá jednou třetinou k HDP a je taktéž důležité pro mnoho farmářských rodin. Z důvodu velké produkce opiátového máku se rapidně znehodnocuje kvalita krajiny.

Opium také přispívá k vysoké kriminalitě, což se odráží nejen na obyvatelích Afghánistánu. Kvůli obrovské mezinárodní poptávce opiátového máku se kriminalita rozléhá po celém světě. S produkcí opia je také úzce svázaný i obchod s lidmi, což v dnešní době je pro mnohé z nás nepochopitelné.

Dalším problémem, který je zodpovědný za rozšiřování drog, je také politická korupce, která značně podporuje rozšíření drog mezinárodně. Taktéž tento problém vláda přehlíží, protože pozitivně ovlivňuje růst HDP země.

Pozitivní dopad na Afghánistán proti drogám má Taliban, který se snaží produkci opia vzít pod svou kontrolu. Každopádně od doby, kdy hnutí převzalo v srpnu roku 2021 moc nad celým Afghánistánem, slíbili představitelé nové vlády, že nelegální obchod s drogami sníží. Reálně ale proti němu nic nepodnikají, protože zemědělci příjmy z pěstování máku nutně potřebují.

Závěr

Práce se v první kapitole věnovala základní definici opia. Popsala vzhled a vlastnosti rostliny a příznivé klimatické podmínky pro její růst a pěstování. Dalšími probranými aspekty bylo jakým způsobem se opium konzumuje a jak se ke konzumaci připravuje, dále jak se využívalo opium ve farmakologii, jeho pozitivní, ale převážně i negativní účinky a v neposlední řadě i historie a kam až sahá jeho historická konzumace.

V další kapitole se práce soustředila na výskyt opia ve světě a jeho primární producenty. Jmenovitě se podrobně rozebral Zlatý pŕlměsíć, jakožto největší producent opia na světě, dále se v práci rozebral i Zlatý trojúhelník, jakožto bývalý lídr produkce. Další podkapitolou je export a import obsahující podrobně trasy exportu a importu do sousedních zemí a celého globálního trhu. V této kapitole se vyskytují podrobnosti o formě exportu a přepravy, o hraničních přechodech a jejich zobrazení v mapách.

Třetí kapitola se věnuje konkrétně Afghánistánu a jeho interním problému s opiem. Rozebrala se zde produkce opia na území Afghánistánu, jak převyšuje nabídka poptávku i zátahy na producenty opia a jejich distributory. Kapitola se nadále věnovala trasám pašeráků i lokálním politickým a ekonomickým aspektům výroby opia. Dále se práce věnovala sociálním aspektům a vlivu opia na humanitární krizi, jaký vliv má produkce opia na práva žen a jaký je vztah mezi organizovaným zločinem, obchodem s opiem a obchodem s lidmi.

Poslední, čtvrtá kapitola se věnovala organizacím potírající produkci opia v Afghánistánu. Jaké byly provedeny kroky k jeho omezení, jaké pokusy a proč je boj s opiem v Afghánistánu neefektivní a neúspěšný. Dalším tématem byl vliv teroristické organizace do opiové problematiky v Afghánistánu a jakým způsobem se neúspěšně snažila tato organizace získat postavení v mezinárodní politice. V poslední řadě se práce věnovala přímo projektům pod taktovkou UNODC, které mají za cíl boj proti opiu, jeho výrobě, distribuci a pomoci lidem donucených se na produkci opia podílet vlivem chudoby a špatným poměrům.

Seznam literatury

A Brief History of RAND [online]. Santa Monica: RAND. Dostupné také z: <https://www.rand.org/about/history.html>

Addiction, Crime and Insurgency: The transnational threat of Afghan opium [online]. UNODC, 2010. Dostupné také z: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Afghanistan/Afghan_Opium_Trade_2009_web.pdf?fbclid=IwAR3tTal4qUm0I061ySkOTV N9KiWOxB4QrmtGEvJs7CxzJur-B6aNSpm6xv4

Afghan Narcotrafficking [online]. EastWest Institute, 2012. Dostupné také z: <https://www.eastwest.ngo/idea/afghan-narcotrafficking>

Afghan Opiate Trafficking Along The Northern Route [online]. UNODC, 2018. Dostupné také z: https://www.unodc.org/documents/publications/NR_Report_21.06.18_low.pdf

Afghan Opiate Trafficking Through The Southern Route: Counter Narcotics Law Enforcement [online]. Vídeň: UNODC, 2015. Dostupné také z: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/Afghan_opiate_trafficking_southern_route_web.pdf

Afghanistan [online]. HRW, 2021. Dostupné také z: <https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/afghanistan>

Afghanistan emergency [online]. UNHCR, 2001. Dostupné také z: <https://www.unhcr.org/afghanistan-emergency.html>

Afghanistan opium survey 2018: Challenges to sustainable development, peace and security [online]. UNODC, 2019. Dostupné také z: https://www.unodc.org/documents/crop-monitoring/Afghanistan/Afghanistan_opium_survey_2018_socioeconomic_report.pdf

Afghanistan Opium Survey 2021: Cultivation and Production Research [online]. UNODC, 2022. Dostupné také z: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/Global_Afghan_Opium_Trade_2011-web.pdf

Afghanistan: Counter Narcotics Law Enforcement [online]. UNODC, 2006. Dostupné také z: https://www.unodc.org/pdf/afg/updates/cnle_update_05.pdf

BLOCH, Hannah. *A Look At Afghanistan's 40 Years Of Crisis — From The Soviet War To Taliban Recapture Facebook Twitter Flipboard Email* [online]. Washington: NPR, 2021. Dostupné také z: <https://www.npr.org/2021/08/19/1028472005/afghanistan-conflict-timeline?t=1648288774942&t=1654081848606>

BYRD, William a Christopher WARD. *Drugs and Development in Afghanistan* [online]. Washington: World Bank. Dostupné také z: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/156391468740439773/pdf/30903.pdf>

Drug Fact Sheet [online]. Department of Justice/Drug Enforcement Administration, 2007. Dostupné také z: https://www.dea.gov/sites/default/files/2020-06/Opium-2020.pdf?fbclid=IwAR30Lge6EKU6CBBreNeokmHMshrFYBVOAB0Oy_WpmwGc_bluHHcOAuDm9s4

ESCOHOTADO, Antonio. *Stručné dějiny drog*. Přeložil Luděk JANDA. Praha: Volvox Globator, 2003. ISBN 80-7207-512-8.

GÖHLERT, Fr.-Christoph a Frank KÜHN. *Od návyku k závislosti: toxikomanie: drogy: účinky a terapie*. Praha: Ikar, 2001. Pro zdraví. ISBN 80-7202-950-9.

GREENFIELD, Victoria A., Keith CRANE, Craig A. BOND, Nathan CHANDLER, Jill E. LUOTO a Olga OLIKER. *Reducing the Cultivation of Opium Poppies in Southern Afghanistan* [online]. Santa Monica: RAND, 2015. Dostupné také z: <https://www.cdc.gov/drugoverdose/deaths/prescription/practices.html>

GREENFIELD, Victoria A., Letizia PAOLI a Peter H. REUTER. Is Medicinal Opium Production Afghanistan's Answer?: Lessons From India and the World Market. *Journal of Drug Policy Analysis* [online]. USA, 2009, 2(1) [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: https://reuter.it-prod-webhosting.aws.umd.edu/sites/default/files/reuter/files/afghanistan_legal_opium.pdf

Help People in Afghanistan: Afghanaid. Help People in Afghanistan: Afghanaid [online]. Dostupné z: <https://www.afghanaid.org.uk/>

Heroinová ekonomika Talibanu - Finsider. Finanční portál pro finanční profesionály - finance, investice, byznys [online]. Dostupné z: <https://finsider.cz/best-of-finsider/heroinova-ekonomika-talibanu/>

JANÍK, Alojz a Karel DUŠEK. *Drogy a společnost*. Praha: Avicenum, 1990. Život a zdraví (Avicenum). ISBN 80-201-0087-3.

JARZEBOWSKI, Conrad a Tony BRICKTUA. *Afghan Narcotrafficking: Finding an Alternative to Alternative Development* [online]. EastWest Institute, 2016. Dostupné také z: <https://www.eastwest.ngo/idea/afghan-narcotrafficking-finding-alternative-alternative-development>

KUBÁNEK, Vladimír. *Konopí a mák: (pěstování, výroby, legislativa)*. V Tribunu EU vyd. 2. Brno: Tribun EU, 2009. Knihovnicka.cz. ISBN 978-80-7399-895-0.

LEE, Peter. *Opiová kultura*, 1. vyd. Olomouc: Fontána, 2008. 256 s. ISBN 978-80-7336-467-0

Lidská práva: Úvod do lidských práv [online]. Česká republika. Dostupné také z: <http://www.lidskaprava.cz/student/uvod-do-lidskych-prav>

MALIKYAR, Ghulam Mohammad. *Narcotic and Environmental Disruptions in Afghanistan Will Narcotics legalization reduce the impacts on Environment?* [online]. 2020. Dostupné z: doi:10.13140/RG.2.2.25731.94249

MARKS, Jonathan H. *Lessons from Corporate Influence in the Opioid Epidemic: Toward a Norm of Separation*. *Nature Public Health Emergency Collection* [online]. 2020, 173-189. Dostupné z: doi:10.1007/s11673-020-09982-x

MERCADO, Marixie. *UNICEF issues historic humanitarian appeal to save the lives of millions of children in Afghanistan* [online]. UNICEF, 2021. Dostupné také z: <https://www.unicef.org/afghanistan/press-releases/unicef-issues-historic-humanitarian-appeal-save-lives-millions-children-afghanistan>

Mezinárodní drogová problematika [online]. Praha: AMO, 2018. Dostupné také z: https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/UNODC_drogy.pdf

MIL, Duncan. *Global opium production* [online]. Graphic News, 2019.

MILLER, Jacqueline McLaren. *Afghan Narcotrafficking: A Joint Threat Assessment* [online]. EastWest Institute, 2013. Dostupné také z: <https://www.eastwest.ngo/idea/afghan-narcotrafficking-joint-threat-assessment>

National Drug Control Strategy: An Updated Five-Year Strategy for Tackling the Illicit Drug Problem [online]. Kabul: Islamic Republic of Afghanistan Ministry of Counter-Narcotics. Dostupné také z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/36443/fco_nationaldrugcontrolstrategy.pdf

NOŽINA, Miroslav. *Cesty za opiem*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. Cestopisy. ISBN 80-7106-534-X.

OGUZ, Christina Gynnå. *Legal opium production in Afghanistan - no solution* [online]. Vasagatan: National Drug Policy. Dostupné také z: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/145507250602301S06>

PALČOVÁ, Alena, ed. *Terminologický slovník z oblasti alkoholu a drog*. Praha: Psychiatrické centrum, 2000. ISBN 80-85121-08-5.

Papaver somniferum. In: *Flora of Pakistan* [online]. Dostupné z: http://www.efloras.org/object_page.aspx?object_id=115683&flora_id=5

PASCAL, Peggy a Johan PASQUET. *Opium poppy production in Afghanistan* [online]. URD, 2007. Dostupné také z: <https://www.urd.org/en/project/opium-poppy-production-in-afghanistan/>

PETERSON, Elizabeth. *Two Sides of the Same Coin: The Link Between Illicit Opium Production and Security in Afghanistan* [online]. Washington: Washington University Journal of Law & Policy, 2007. Dostupné také z: https://openscholarship.wustl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1208&context=law_journal_law_policy

PIKE, Tom a Eddie J. BROWN. *Populations as Complex Adaptive Systems: A Case Study of Corruption in Afghanistan* [online]. Small Wars Journal, 2011.

Potential production of opium worldwide from 2002 to 2020 [online]. Statista Research Department, 2020. Dostupné také z: <https://www.statista.com/statistics/274691/produced-amount-of-opium-worldwide-since-2002/>

Prescribing Practices: Drug Overdose [online]. Centers of Disease Control and Prevention, 2019. Dostupné také z: <https://www.cdc.gov/drugoverdose/deaths/prescription/practices.html>

Rada bezpečnosti (SC): Afghánistán [online]. Praha: Pražský model Spojených národů. Dostupné také z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Afghanistán-UNSC.pdf>

Reducing the Cultivation of Opium Poppies in Southern Afghanistan | RAND. RAND Corporation Provides Objective Research Services and Public Policy Analysis | RAND [online]. 1994 [cit. 03.04.2022]. Dostupné z: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1075.html

ReliefWeb - Informing humanitarians worldwide [online]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/UNDP-AFG-Afghanistan-Socio-Economic-Outlook-2021-2022.pdf>

SLADKÝ, Jiří. *Terijak znamená perský opium*. Olomouc: Votobia, 2006. Cesty (Votobia). ISBN 80-7220-257-X.

ŠNAJDER, Bohuslav. *Zlatý trojúhelník*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1984. 256 s. ISBN 11-057-84

The Global Afghan Opium Trade: A Threat Assessment [online]. Vídeň: UNODC, 2011. Dostupné také z: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/Global_Afghan_Opium_Trade_2011-web.pdf

The global heroin market [online]. UNODC, 2010. Dostupné také z: https://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2010/1.2_The_global_heroin_market.pdf

West and Central Asia [online]. UNODC, 2016. Dostupné také z:
<https://www.unodc.org/unodc/en/drug-trafficking/central-asia.html>